

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michal Sýkora

Časová působnost trestních zákonů a některé její vybrané problémy v praxi

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. září 2010

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 11. září 2010
Sýkora

Michal

Věnováno mámě, tátovi, sestře a babičce.

Poděkování

Prof. JUDr. Pavlu Šámalovi, Ph.D., vedoucímu mé práce.

Prof. JUDr. Dagmaře Císařové, DrSc.

Milým spolubojovníkům od počátku studia: Barboře Slípkové, Emě Slabé, Petru Hnátkovi, Janu Poskočilovi a Liboru Faltýnkovi.

PhDr. Milanu Trčkovi a celému Michelskému lyžařskému oddílu.

Mgr. Richardu Petráskovi-Kindlovi

Denise Zalomové

Ivě Kakrdové <(")

Obsah

1.	Úvod	1
2.	Působnost trestních zákonů	4
2.1.	Působnost časová	5
2.2.	Působnost místní	5
2.3.	Působnost osobní	7
2.4.	Působnost věcná (předmětná)	8
3.	Prameny	10
3.1.	Úprava mezinárodní	10
3.2.	Úprava vnitrostátní	13
4.	Aktuální úprava časové působnosti trestního zákoníku	16
4.1.	Časová působnost a zákaz retroaktivity	16
4.2.	Nullum crimen sine lege, nula poena sine lege	17
4.3.	Doba spáchání trestného činu	19
4.4.	Trestnost činu	21
4.5.	Posuzování činu pachatele při uplatnění pravidel o časové působnosti	22
4.6.	Pokračování v trestném činu, trestné činy trvající a trestné činy hromadné a změna zákona během páchání trestného činu	23
4.7.	Organizátorství, návod a pomoc a příprava a pokus	25
4.8.	Pozdější změny zákona	25
4.9.	Výlučné použití novější úpravy	26
4.9.1.	Druh trestu	26
4.9.2.	Druh ochranného opatření	27
4.9.3.	Výkon trestů	28
4.9.4.	Zahlázení odsouzení	28
4.9.5.	Vícečinné souběhy	28
4.9.6.	Obecné zásady nového zákona	29
4.9.7.	Pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné a trestné činy trvající	30
4.9.8.	Zvláštní historické výjimky	30
5.	Platnost a účinnost trestního zákona	33
6.	Trestní právo procesní	35
6.1.	Působnost věcná	35
6.2.	Působnost časová	35
6.3.	Působnost místní	38
6.4.	Působnost osobní	38
7.	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	40
7.1.	Působnost časová	40
7.2.	Působnost osobní	41
7.3.	Působnost věcná	41
8.	Správní delikty	42
8.1.	Správní delikty obecně	42
8.2.	Přestupky	44
8.2.1.	Působnost časová	45
8.2.2.	Působnost místní	46
8.2.3.	Působnost osobní	47
8.3.	Ostatní správní delikty	48
9.	Rozhodnutí o nevykonání, resp. poměrném zkrácení, trestu dle ustanovení § 419	51
10.	Časová působnost trestního zákona ve formálním a materiálním smyslu	53

10.1.	Pojetí ve formálním smyslu	53
10.2.	Pojetí v materiálním smyslu	53
11.	Problém tzv. "zanikajících" trestných činů	55
11.1.	Postup policejních orgánů	58
11.2.	Postup okresních státních zastupitelstev	59
11.3.	Postup okresních soudů	61
11.4.	Postup krajských soudů	63
12.	Potrestání dle přísnějšího předpisu pro pachatele příznivější?	65
13.	Resumé postupu orgánů činných v trestním řízení	66
14.	Řešení de lege ferenda	67
15.	Některé další problémy časové působnosti nového trestního zákoníku	69
15.1.	Zkrácení trestu pod spodní hranici sazby	69
15.2.	Tresty za zanikající trestné činy uložené po 1. lednu 2010	69
15.3.	Otázka promlčení trestní odpovědnosti	70
15.4.	Počátek běhu promlčení	73
16.	Závěr	74
	Seznam literatury	76
	Anglický název práce	80
	Klíčová slova	80
	Abstract	80

1. Úvod

Den 1. ledna 2010, kdy vstoupil v účinnost nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., znamenal nejen vdechnutí života nové moderní kodifikaci trestního práva u nás, ale zároveň do budoucích měsíců i let výrazně zvýšil pozornost směřující k otázkám časové působnosti, protože posuzování, zda na jednání pachatele spáchané přede dnem 31. prosince 2009, tedy posledním dnem života předchozího trestního zákona č. 140/1961 Sb., aplikovat novou právní úpravu, bude jistě pro orgány činné v trestním řízení častým jevem, jistě častějším, než pokud dojde k „pouhé“ novelizaci trestního zákona (či zákonů souvisejících), kdy jsou tyto orgány nuceny řešit pouze otázky dílčí. Nyní bude třeba srovnávat pečlivě dva velké kodexy a detailně zkoumat, který z nich je pro pachatele příznivější, resp. zda nový je příznivější než předchozí, a podle něho rozhodovat. Je nasnadě, že tyto postupy budou v praxi vyvolávat řadu pochyb a úvah o posuzování této příznivosti, tedy nejen zda přece jen v konkrétním případě není nová úprava příznivější než předchozí a vice versa, ale při aplikaci zákonného textu se budou řešit jistě i otázky obecnější.

Otázka časové působnosti trestních zákonů patří mezi základní problematiky celého trestního práva, odpovídá nám totiž na stěžejní otázku, který konkrétní zákon použít na postih pachatele, pokud takových zákonů připadá v úvahu více, tedy na otázku, která je pro pachatele i orgány činné v trestním řízení, které vedou vyšetřování a daný trestný čin stíhají a posuzují, stěžejní a klíčová.

Základní zásada trestního práva hmotného týkající se zákazu retroaktivity, tedy toho, že trestnost činu musí být stanovena dříve, než je tento spáchán a že nelze podle nového zákona stíhat činy, které dříve vůbec trestné nebyly, bývá všeobecně poměrně dobře známa. Více bývá především neprávnická veřejnost překvapena ustanovením, které nejenže umožňuje vztahovat na pachatele trestného činu již neplatný zákon v případě, že mezi spácháním činu a rozhodováním o něm starý zákon zanikl a nahradil ho nový, ale dokonce mu „shovívavě“ umožňuje být stíhán podle té úpravy, která je pro něj příznivější. Argumenty, proč tomu tak je, jsou ovšem přesvědčivé a dlouhodobě respektované, neboť pozbývá smyslu stíhat jednání, o kterém zákonodárce rozhodl, že již není trestné a tudíž pro společnost škodlivé (nebezpečné, zavrženíhodné, závažné...),

ani trestat nějaký čin přísněji, než jak jej společnost prostřednictvím zákonů ve skutečnosti vnímá a posuzuje. Snaha o preventivní účinek trestních zákonů by totiž jiným přístupem mohla být setřena. Proti tomuto názoru se však v historii objevila i teorie, která hovoří pro aplikaci zákona, který je účinný v době rozhodování, neboť dle této teorie „je zákon novější podle názoru zákonodárce lepší, a je proto třeba, aby bylo podle něho rozhodováno co nejdříve“¹. Oba tyto přístupy však nakonec dle Solnaře spojuje prolomení základní zásady přístupu prvního, že lze výjimečně na konkrétní případ užít i zákona účinného v době posuzování, je-li tento pro pachatele příznivější. Naopak trestní řízení se zásadně vede dle momentálně účinných procesních předpisů, zde lze argument nové, lepší a vhodnější úpravy do jisté míry respektovat.

Zajímavou problematiku do celé věci vnáší otázka, jak se pak vyrovnat se situací, kdy zákonodárce dal již jasně najevo, že některá jednání nehodlá do budoucna trestně postihovat, ale toto vyjádření se zatím neprojevilo v podobě účinného ustanovení v právním řádu (novela či zákon již vstoupil v platnost, ale probíhá tzv. legisvakanční lhůta). Vzniká zde otázka, kterou právní předpisy výslovně neřeší, ale se kterou se musí orgány činné v trestním řízení ve své praxi vyrovnat, neboť jsou nuceny si položit otázku, na kterou zákonodárce nepamatoval: je logické, správné či spravedlivé stíhat trestné činy, o kterých nejenže panuje všeobecné přesvědčení, že by trestné být neměly, ale již i sám zákonodárce dal platným zákonem najevo, že se nepřeje je trestně postihovat?

V praktické části své práce jsem se zaměřil právě na tuto otázku. Zajímalo mě, zda vůbec činila v praktickém životě orgánů činných v trestních řízení² nějaké potíže či zda byl z jejich strany uplatňován jakýsi specifický přístup k této problematice, neboť mám za to, že pokud zde byl již platný nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., kterým zákonodárce rozhodl do budoucna o zrušení některých trestných činů, které můžeme v legisvakanční lhůtě označit přiléhavým pojmem „zanikající“ trestné činy, ale v praxi se

¹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 112.

² Tedy soudů, státních zástupců a policejních orgánů dle ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

tyto stále stíhaly, vytváří toto minimálně pozoruhodnou situaci vhodnou bližšího zkoumání. Rozhodl jsem se proto kontaktovat okresní a krajské soudy a okresní státní zastupitelství a zjistit jejich konkrétní postup v této věci. Z jejich odpovědí jsem shledal, že tato problematika je opravdu velice specifická a po většinu roku byla pro tyto orgány vysoce aktuální, a zasloužila by tak širší pozornost (naopak teorie se zkoumáním tohoto jevu blíže nezabývá³), protože přístup těchto orgánů byl často nejednotný a to nejen srovnáním dvou různých okresních soudů, ale někdy i srovnáním různých senátů v rámci samotných soudů, neboť nebylo výjimkou, že každý senát (samosoudce) přistupoval k naprosto stejné věci z jiného úhlu pohledu, což jistě a priori nelze nazvat negativním prvkem v rozhodování soudu, názory či mínění soudců jistě neznamenají pouhou centrálně řízenou mechanickou jednotnou aplikaci právních předpisů na identické případy, ale přesto v nastíněné problematice došlo i ke skutečně paradoxním situacím, které kapitola o „zanikajících“ trestných činech popisuje. V samostatné kapitole jsem pak zmínil některé další problémy spojené s časovou působností nového trestního zákoníku, které přinesla praxe či na ně upozornila teorie. Teoretická část práce se pak zabývá časovou působností obecně.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, dále v textu označuji především jako **předchozí TrZ** a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, pak jako **nový TrZ**, či podle smyslu textu.

Práce odpovídá právnímu stavu a judikatuře k 1.9.2010.

Rád bych tímto velmi poděkoval všem soudkyním, soudcům, státním zástupkyním a státním zástupcům za jejich cenné informace, postřehy a připomínky k dané problematice, jakož i za osobní setkání, které mi někteří z nich umožnili.

³ Srov. příslušné kapitoly v Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, a dalších.

2. Působnost trestních zákonů

Při zkoumání otázky o pro pachatele příznivější úpravě se dostáváme do oblasti právní teorie týkající se působnosti trestních zákonů, v tomto případě konkrétně působnosti časové.

Obecně je působnost právní normy chápána jako vymezení rozsahu, realizace a aplikace právní normy jako obecně závazného pravidla chování, uznaného a vynucovaného státem. Rozlišujeme působnost časovou, prostorovou, osobní a věcnou⁴. Zjednodušená definice hovoří o tom, že působností zákona (či jiné právní normy) se označuje okruh společenských vztahů, v nichž/na které se zákon uplatňuje, a podmínky, za nichž se tato norma uplatní⁵.

Působnost trestních zákonů nám odpovídá na otázky, kdy, kde a na koho lze trestní zákoník uplatňovat.

Z pohledu trestněprávních předpisů se rozeznává působnost časová, místní, osobní a někdy i věcná. Výslovně je v trestním zákoníku upravena působnost časová a působnost místní. Působnost osobní je třeba vyčíst ze zvláštních zákonů, působnost věcnou je třeba odvodit z teorie.

Více k obecné problematice působnosti trestních zákonů či k ostatním konkrétním působnostem mimo působnosti časové, kterým zde logicky z kapacitních důvodů není věnováno tolik prostoru viz Milota, A. **Působnost zákonů trestních**. Díl I. Bratislava: Univerzita Komenského, 1922, Šámal, P. a kol. **Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář**. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 32 – 83, Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. **Trestní právo hmotné. Obecná část**. 6. vydání, Praha: Wolters

⁴ Hendrych, D. A kol. Právní slovník, 3. podstatně rozšířené vydání, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 903.

⁵ Např. Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2010, str. 91., Jelinek, J. A kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 55., Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 32, a další.

Kluwer, a.s., 2010, str. 91 – 107, Jelínek, J. a kol. **Trestní právo hmotné**. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 55 – 80, Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. **Systém českého trestního práva**. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 111 – 133, Novotný, F. a kolektiv. **Trestní zákoník 2010. Komentář**. Praha: EUROUNION, 2010, str. 23 – 37, Fenyk, J., Hájek, R., Stříž, I., Polák, P. **Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestně právními předpisy a judikaturou. 1.díl, Trestní zákoník**. Praha: Linde, 2010, str. 3 – 18, a další.

2.1. Působnost časová

Pro působnost časovou je klíčová **doba spáchání trestného činu**.

Pomocí časové působnosti řešíme otázku, který z více možných zákonů použít na konkrétní případ, pokud v mezidobí od spáchání činu do rozhodnutí o něm došlo buď k přijetí zcela nového kodexu (či zákona souvisejícího) nebo k novelizaci zákona stávajícího, který by v konečném důsledku mohl být pro pachatele příznivější (více viz další kapitoly).

2.2. Působnost místní

Působnost místní se řídí podle **místa spáchání trestného činu**.

Tato působnost nám vymezuje okruh případů v závislosti k místu, kde byl tento trestný čin spáchán. Je ovládána několika principy, z nichž tím základním je **princip teritoriality**, tedy to, že primárně se podle zákona České republiky posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na jejím území.

V některých zvláštních případech však trestní zákoník přesahuje hranice našeho území. Jsou to situace, kdy se projevují ostatní zásady, na kterých je založena jeho místní působnost:

- dle **principu registrace** se podle zákona České republiky posuzuje též trestnost činu, který byl spáchán mimo území republiky na palubě lodi nebo jiného

plavidla, anebo letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které jsou registrovány v České republice.

- dle **principu personality** se podle zákona České republiky posuzuje i trestnost činu, který v cizině spáchal občan České republiky nebo osoba bez státní příslušnosti, která má na jejím území povolen trvalý pobyt.
- dle **pasivního principu personality** se podle zákona České republiky posuzuje trestnost činu, který byl spáchán v cizině proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky trvalý pobyt. To však platí pouze za předpokladu, že čin je v místě spáchání trestný (nebo jestliže místo spáchání nepodléhá žádné trestní pravomoci).
- **princip ochrany státu** má za účel postihnout jednání, které by směřovalo proti našemu státu či jeho orgánům, i když takového jednání se dopustil cizí státní příslušník (či osoba bez státní příslušnosti) v cizině, tento princip se týká taxativně stanových trestných činů v ustanovení § 7 odst. 1 nového TrZ.
- **zásada univerzality** pak znamená, že stát stíhá i ty vybrané trestné činy, které jsou spáchané v cizině cizincem (osobou bez státní příslušnosti) a nesměřují proti našemu státu či orgánům, jsou však tak globálně škodlivé, že i přesto se Česká republika rozhodla je trestně stíhat. I tyto trestné činy jsou taxativně upraveny v ustanovení § 7 odst. 1. Jejich seznam však může být rozšířen např. mezinárodní smlouvou.
- **subsidiární zásada univerzality** doplňuje zásadu univerzality o další trestné činy, zároveň však obsahuje i některé omezující podmínky: čin musí být trestný i na území, kde byl spáchán (zásada oboustranné trestnosti), pachatel byl dopaden na Českém území a nebyl vydán či předán k trestnímu stíhání cizímu státu či jinému subjektu oprávněnému k takovému stíhání. Podle trestního zákona rovněž bude stíhán cizinec, který spáchal čin ve prospěch právnické osoby, která má na území České republiky sídlo nebo organizační složku, nebo fyzické osoby, která je podnikatelem a má na našem území podnik (jeho organizační složku) nebo místo podnikání, ač k jeho jednání došlo v zahraničí. Ve všech případech subsidiární zásady univerzality však nelze uložit přísnější trest, než jaký stanoví zákon státu, na jehož území byl trestný čin spáchán.

Nutno závěrem k místní působnosti podotknout, že dle ustanovení § 8 odst. 2 nového TrZ se příslušná ustanovení trestního zákoníku o ní nepoužijí, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.

2.3. Působnost osobní

Osobní působnost se zabývá osobou pachatele, resp. jeho postavením ve vztahu k trestním zákonům, pod tuto působnost spadá především negativní vymezení osob, na něž se z nějakého důvodu trestní zákony nevztahují.

Vynětí některých osob z dosahu zákona na základě jejich osobního postavení se nazývá exempce. Rozlišujeme exempci dvojího druhu: hmotněprávní (tzv. indemnita) a procesněprávní. Hmotněprávní exempce znamená, že osoby jsou vyňaty z pravomoci trestního zákona a jsou tedy zcela nebo zčásti beztrestné, což má za následek trvalé vyloučení možnosti jejich trestního stíhání, hmotněprávní exempce tak má povahu trvalou.

Exempce procesněprávní pak znamená „pouhou“ nestíhatelnost, která je přechodného rázu, dochází zde tedy k vynětí osoby z pravomoci orgánů činných v trestním řízení. Po odpadnutí důvodů, které brání aplikaci trestněprocesních předpisů, bude možno danou osobu stíhat, povaha procesněprávní exempce je tak pouze dočasná, po jejím odpadnutí je stíhání v zásadě možné. Nestíhatelnost neznamena pouze nemožnost pro orgány činné v trestním řízení zahájit a pokračovat v trestním řízení, ale rovněž i provedení konkrétních procesních úkonů, typicky např. výslech dané osoby jako svědka či domovní prohlídku. Zároveň je třeba zdůraznit, že hmotněprávní povaha spáchaného trestného činu není touto exempcí dotčena⁶.

Dle ustanovení článku 27 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen Ústava), nelze **poslance** ani **senátora** stíhat pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu. Dle ustanovení odstavce 2 pak za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat, ale tento

⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 57.

poslanec nebo senátor za ně podléhá disciplinární pravomoci komory, jejíž je členem. Procesněprávní exempcí dle Ústavy pak je dle ustanovení odstavce 4 skutečnost, že poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem, odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno (zde teorie poukazuje na fakt, že toto vyloučení trestního stíhání navždy se rovná hmotněprávní exempci).

Poslanci Evropského parlamentu jsou vyňati na základě Protokolu o výsadách a imunitách Evropských společenství z roku 1965.

Dle ustanovení článku 65 Ústavy nelze **prezidenta republiky** trestně stíhat, trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu jeho funkce je navždy vyloučeno. Prezident republiky tak může být stíhán pouze pro velezradu, jejíž skutková podstata je vymezena v ustanovení § 96 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, jako jednání prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu, a to v řízení před Ústavním soudem dle ustanovení § 96 až 108 zákona o Ústavním soudu na základě žaloby Senátu, v úvahu připadá i pouze jeden specifický trest a tím je ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt. Delikt velezrady ovšem není trestným činem, v teorii se považuje za ústavněprávní delikt. Procesněprávní exempcí prezidenta je nemožnost jej stíhat pro trestné činy spáchané před nástupem do funkce, po skončení funkce je totiž trestní stíhání možné.

2.4. Působnost věcná (předmětná)

Věcná (či předmětná působnost) vymezuje okruh společenských vztahů chráněných trestním právem. Ustanovení trestního zákoníku chrání státní, veřejné i individuální zájmy, ty jsou pak blíže konkretizovány v hlavách zvláštní části trestního zákoníku a individualizovány ve skutkových podstatách jednotlivých trestných činů, individuální zájmy jsou chráněny jak u vlastních státních příslušníků, tak i u cizinců a osob bez státní příslušnosti, státní a veřejné zájmy si každý stát chrání zásadně pouze své vlastní (výjimku tvoří např. mezinárodní smlouvy či na zákonné úrovni ochrana dle ustanovení

§ 233 až 237 nového TrZ, která se poskytuje též penězům, platebním prostředkům a cenným papírům jiným než tuzemským).

3. Prameny

3.1. Úprava mezinárodní

Základní mezinárodní úmluvy, jimiž je Česká republika vázána, zpravidla ustanovení týkající se uplatňování novější příznivější úpravy na pachatele „staršího“ trestného činu výslovně neobsahují a v zásadě se omezují na základní vyjádření zákazu (pravé) retroaktivity.

Nejvýznamnější mezinárodní tzv. soft-law dokument, tedy **Všeobecná deklarace lidských práv** (dále jen Deklarace), upravuje tuto otázku v ustanovení článku 11 společně s další základní zásadou trestního práva hmotného, tedy presumpcí nevinny. V odstavci 2 se uvádí: *„Nikdo nesmí být odsouzen pro čin nebo opomenutí, které v době, kdy byly spáchány, nebyly trestné podle státního nebo mezinárodního práva. Rovněž nesmí být uložen trest těžší, než jakého bylo lze použít v době, kdy byl trestný čin spáchán.“*⁷

(Evropská) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod⁸ (dále jen Úmluva) obsahuje v ustanovení článku 7: *„Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.“*⁹ Srovnáním ustanovení Deklarace a

⁷ The Universal Declaration of Human Rights, Article 11, Paragraph 2: *„No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.“*

⁸ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., ve znění novel.

⁹ Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Section I, Article 7, Paragraph 1: *„No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed.“*

Úmluvy docházíme k závěru, že mezi nimi není interpretačních rozdílů. Významněji se v Evropské úmluvě jeví odstavec 2 téhož článku, který stanoví, že „*tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.*“¹⁰ Tento odstavec byl doplněn v obavě, aby se zákaz retroaktivity nechápal jako odsouzení rozsudků Mezinárodního tribunálu v Norimberku a vnitrostátních zákonů vydaných po druhé světové válce na potrestání válečných zločinců a kolaborantů¹¹. Naše Listina takovéto ustanovení nepřevzala a výjimku ze zásady retroaktivity tak neobsahuje. Aplikace tohoto ustanovení v českém právním řádu je tak pokládána za spornou¹².

Na mezinárodní úrovni tedy teprve v **Mezinárodním paktu o občanských a politických právech**¹³ nacházíme v článku 15 odst. 1 výslovně klíčové pravidlo o okolnostech upřednostnění pozdější příznivější úpravu: „*Nikdo nesmí být potrestán za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán. Pachateli nelze uložit vyšší trest než dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy byl trestný čin spáchán. Nový zákon má zpětnou působnost pouze tehdy, jestliže je pro pachatele příznivější.*“¹⁴

¹⁰ Tamtéž, Paragraph 2: „*This article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognised by civilised nations.*“

¹¹ Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, s.r.o., 2002, str. 43.

¹² Pavlíček, V., Hřebejk, J., Knapp, V., Kostečka, J., Sovák, Z. Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl: Práva a svobody. Praha: Linde Praha, a.s., 1995, str. 300. Stejně tak Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 36.

¹³ Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

¹⁴ International Covenant on Civil and Political Rights, Article 7, Paragraph 1: „*No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of the offence, provision is made by law for the imposition of the lighter penalty, the offender shall benefit thereby.*“

Listina (Charta) základních práv Evropské unie, která je součástí Lisabonské smlouvy, obsahuje v Hlavě VI., článku 49 ustanovení částečně upravující pozdější příznivost pro pachatele, hovoří zde ovšem o uložení mírnějšího trestu: „*Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu. Pokud poté, co již byl trestný čin spáchán, stanoví zákon mírnější trest, uloží se tento mírnější trest. Tento článek nebrání souzení a potrestání za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných mezinárodním společenstvím.*“¹⁵ Poslední věta je tak obdobou článku 7, odstavce 2 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (viz výše).

Historický exkurz v rámci mezinárodní úpravy

Zákaz zpětné působnosti trestního zákona nacházíme i ve významném historickém dokumentu o lidských právech, ve francouzské **Deklaraci práv člověka a občana**¹⁶. Zde článek 8 stanoví: „*Zákon má stanovit pouze tresty, které jsou nezbytně a zřejmě nutné; každý může být potrestán pouze na základě zákona, schváleného a vyhlášeného před spáchaným činem a zákonně prováděného.*“¹⁷

¹⁵ Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 49: „*No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any or omission which did not constitute a criminal offence under national law or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of a criminal offence, the law provides for a lighter penalty, that penalty shall be applicable. This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles recognised by the community of nations.*“

¹⁶ Dle Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 94, pochází inspirace pro Deklaraci z amerických ústav z r. 1776. Stejná učebnice zmiňuje i zakotvení tohoto principu v anglické Magna Charta Libertatum z roku 1215.

¹⁷ La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen, Article VIII: „*La Loi ne doit établir que des peines strictement et évidemment nécessaires, et nul ne peut être puni qu'en vertu d'une Loi établie et promulguée antérieurement au délit, et légalement appliquée.*“

3.2. Úprava vnitrostátní

V rámci vnitrostátních právních předpisů nalézáme primární ustanovení týkající se časové působnosti trestněprávních předpisů v ústavní rovině v hlavě páté **článku 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod**¹⁸ (dále jen Listina): „*Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.*“

Na úrovni zákonné jsou v novém trestním zákoníku č. **40/2009 Sb.** ustanovení o působnosti obsažena ihned zpočátku v hlavě první, v rozmezí § 1 až 11, čímž došlo k mírnému posunu oproti předchozí úpravě trestního zákona č. 140/1961 Sb., kde se úprava působnosti nacházela až v hlavě třetí, v rozmezí ustanovení § 16 až 22.

Tímto přesunem dal zákonodárce najevo snahu o logičtější uspořádání úvodních hlav, kdy teprve po vymezení časové a místní působnosti trestního zákoníku následují ustanovení o základech trestní odpovědnosti týkající se obecného vymezení pojmu trestného činu, zavinění, (nově) omylu, přípravy a pokusu trestného činu, definice pachatele, spolupachatele a účastníka trestného činu, které v dřívější úpravě systematicky předcházely. Tato ustanovení tak byla vlastně úvodními ustanoveními celého trestního zákona č. 140/1961 Sb., (nepočítáme-li v to hlavu první nazvanou Účel zákona, jejíž obsahovou materii se zákonodárce rozhodl do nové úpravy již nezačleňovat), teprve po ní následovala poněkud nelogicky hlava třetí o působnosti trestních zákonů.

Ustanovení o časové působnosti zahrnují v novém trestním zákoníku konkrétně ustanovení § 2 a 3 (více viz kapitola 4).

Historický exkurz české a československé právní úpravy časové působnosti

Trestní zákon č. **140/1960 Sb.** upravoval časovou působnost v hlavě třetí v ustanovení § **16**:

odst. 1: *Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.*

¹⁸ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

odst. 2: *Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje.*

odst. 3: *O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.*

Srovnání a rozdíly oproti nové úpravě viz kapitola 4.

Systematiku, kdy ustanovení o působnosti následují až za deklarací účelu trestního zákona, úpravou základů trestní odpovědnosti (trestný čin, zavinění, *příprava*, pokus, *pachatel*, spolupachatel, účastník (*organizátor*, *návodce*, *pomocník*), okolnosti vylučující protiprávnost (nutná obrana, krajní nouze, *oprávněné použití zbraně*), věk, nepřičetnost¹⁹) byla převzata z trestního zákona č. **86/1950 Sb.**, který časovou působnost upravoval rovněž v Hlavě třetí v ustanovení § 12:

odst. 1: *Trestnost činu se posuzuje podle zákona platného v době, kdy by čin spáchán, podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže je to pro pachatele příznivější.*

odst. 2: *O ochranných opatřeních se rozhodne vždy podle zákona platného v době rozhodování o nich.*

Zákon zde použil pojem **platnost** (rozdíl mezi pojmy platnost a účinnost viz kapitola 5). Dobový komentář²⁰ se tímto rozdílem nezabývá a hovoří o **účinnosti** zákona (stejně tak i judikatura). I když se může zdát, že jde v tomto případě o chybu zákonodárce, srov. judikát 31/5 kr.s.: *Pouhá okolnost, že trestný čin byl spáchaný před účinností trestního zákona, nebrání jeho podřazení pod ustanovení tohoto zákona o rozkrádání národního majetku.*

Rovněž tak vyhlášovací patent k trestnímu zákonu **117/1852 ř. z.** obsahoval v **článku IX.** toto ustanovení: *„Tohoto zákona se má užití také na vyšetřování již zavedená a na všechny trestné činy spáchané přede dnem nahoře uvedeným (1. září 1852, viz článek I.*

¹⁹ Kurzívou jsou označeny instituty, které zákon č. 86/1950 Sb. výslovně neupravoval.

²⁰ Kolektiv autorů. Trestný zákon. Komentář k zákonu z 12. júla 1950, č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb. Bratislava: Osveta, 1959, str. 65 – 70.

tohoto patentu) *jen potud, pokud podle tohoto trestního zákona nepodléhají přísnějšímu trestu než podle práva dříve platného.*“

Miříčka toto označuje jako zásadu zpětné účinnosti trestních zákonů²¹, jelikož i v tomto případě se však primárně sleduje, která úprava je pro pachatele příznivější, a tato se v tom případě použije, odpovídá takové řešení úpravě, jež je známá z pozdějších trestních zákonů, i zde tak jde o zákaz retroaktivity přísnějšího zákona.

²¹ Miříčka, A. Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Praha: Typus, 1934, str. 26.

4. Aktuální úprava časové působnosti trestního zákoníku

4.1. Časová působnost a zákaz retroaktivity

Působnost časová nám určuje, který ze zákonů upravujících stejnou právní materii, jež se vztahuje na konkrétní případ, ovšem jejichž doba účinnosti (tj. kdy zákon působí následky zákonodárcem zamýšlené, tedy je aplikovatelný na jím upravené právní vztahy) je rozdílná, použit.

Jednou ze základní zásad časové působnosti trestních zákonů a trestního práva vůbec je pravidlo, že čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán. Tuto zásadu označujeme jako **zákaz retroaktivity**, tedy zákaz zpětného působení zákona. Rozlišujeme **retroaktivitu pravou** (nežádoucí, účinnost právního předpisu předchází jeho platnosti, používá se nového zákona na skutečnosti, které nastaly před jeho vznikem) a **retroaktivitu nepravou** (obsah právních vztahů se posuzuje podle normy účinné v době, kdy se o těchto právech rozhoduje)²².

Obecný zákaz retroaktivity nebyl v předchozím trestním zákoně č. 140/1961 Sb. vyjádřen, což z hlediska jeho zakotvení v Listině i v příslušných mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána (viz kapitola 3), nebylo bezprostředně nutné a v právní teorii ani praxi toto nečinilo potíže. Přesto zákonodárce považoval toto pravidlo za tak významné, že mu věnoval „čestné“ úvodní ustanovení nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a vyjádření zákazu retroaktivity tak v § 1 nahradilo ustanovení obsahující účel zákona²³, které bylo úvodem předchozího trestního zákona i trestního zákona z roku 1950²⁴.

²² Srov. výklad in Eliáš, K. a kolektiv autorů. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 2. svazek § 488 – 880. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, str. 2550 – 2554.

²³ Ustanovení § 1 trestního zákona č. 140/1960 Sb. znělo: *Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.*

²⁴ Důvodová zpráva k tomu poznamenává: *Upouští se od deklaratorního formulování účelu (poslání) trestního zákoníku. Účel trestního zákoníku, jako základního kodexu trestního práva hmotného, vyplývá z konkrétních ustanovení trestního zákoníku a je jím nepochybně ochrana práv a oprávněných zájmů*

§ 1 Zákaz retroaktivity

Čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán.

Na úrovni trestněprávních zákonných předpisů byl tato zásada každopádně obsažena od roku 2003 v ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, společně se zásadou *nullum crimen sine lege*: *Nikdo nemůže být podle tohoto zákona postizen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán, a jen tento zákon v návaznosti na trestní zákoník stanoví, které jednání je proviněním nebo činem jinak trestným.*

4.2. *Nullum crimen sine lege, nula poena sine lege*

Se zákazem retroaktivity úzce souvisí další základní pravidlo trestního práva hmotného **nullum crimen sine lege, nula poena sine lege**, tedy žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona. Tato zásada je nově vyjádřena v ustanovení § 12 odst. 1.

§ 12 odst. 1 **Zásada zákonnosti**

Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.

Na úrovni zákonné tak navazuje na vyjádření v ústavní rovině v článku 39 Listiny (viz kapitola 3.2.).

V souvislosti s časovou působností lze tuto zásadu ještě lépe konkretizovat jako *nullum crimen sine lege, nula poena sine lege praevia*, tedy žádný trestný čin/trest bez **předchozího** zákona. Zákonem se zde rozumí nejen trestní zákon, ale i další zákony, na které trestní zákoník odkazuje ve svých odkazovacích nebo blanketových skutkových podstatách (např. zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, zákon č. 143/2001 Sb., o

fyzických a právnických osob, zájmů společnosti a ústavního zřízení České republiky, a to prostředky trestního práva. Tento účel tedy vyplývá z předmětu úpravy, aniž by jak účel trestního zákoníku, tak i předmět úpravy bylo třeba vyjadřovat v nějakém konkrétním ustanovení.

ochraně hospodářské soutěže, ustanovení § 44 až 52 o nekalé soutěži v obchodním zákoníku, zákon č. 119/2002 Sb., o zbraních a další)²⁵. Tento názor nebyl dříve v teorii jednoznačný, z hlediska smyslu zásad o časové působnosti trestních zákonů je však nutno na jeho prosazování trvat, neboť jak správně zmiňuje Solnař: „Je namnoze jen věci zákonodárné techniky, je-li ustanovení přímo součástí trestního zákona či je vtěleno do jiného předpisu“²⁶.

Abychom tedy mohli některá jednání trestně stíhat, musí být jejich trestnost stanovena zákonem. I pokud je takto trestnost stanovena, nelze čin stíhat, pokud byl za trestný označen až poté, co byl spáchán.

Toto obecné vyjádření zákazu retroaktivity a zásady nullum crimen sine lege je v novém trestním zákoníku dále rozvedeno v ustanovení § 2 a 3, které jsou již přímými typickými zásadami časové působnosti.

§ 2 Trestnost činu a doba jeho spáchání:

odst. 1: *Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.*

odst. 2: *Jestliže se zákon změní během páchání činu, užije se zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchán.*

odst. 3: *Při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího.*

odst. 4: *Čin je spáchán v době, kdy pachatel nebo účastník konal nebo v případě opomenutí byl povinen konat. Není rozhodující, kdy následek nastane nebo kdy měl nastat.*

§ 3 Užití zákona účinného v době rozhodování:

odst. 1: *Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje.*

²⁵ Např i 11/2004 Sb. rozh.tr.

²⁶ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 118.

odst. 2: *O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.*

Základem časové působnosti je tedy pravidlo, že trestnost činu se posuzuje podle zákona **účinného** v době, kdy byl čin spáchán, podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro **pachatele příznivější**.

Posuzování podle pozdějšího zákona připadá v úvahu zejména tehdy, pokud jednání pachatele nová úprava již vůbec **nepovažuje za trestný čin** či toto jednání naplňuje pouze znaky **přestupku** či **jiného správního deliktu**. V případech, kdy i nový zákon posuzuje jednání pachatele jako trestný čin, je to pak skutečnost, že tento zákon jako celek je pro pachatele příznivější.

Není přitom rozhodující, zda se shoduje staré a nové označení (pojmenování) trestného činu, nýbrž **materiální obsah skutku** spáchaného obviněným²⁷. Např. trestný čin *Nekalé soutěže* dle ustanovení § 149 starého TrZ je nově postihnutelný na základě ustanovení § 248 odst. 1 *Porušování předpisů o pravidlech hospodářské soutěže*, ačkoliv i skutková podstata tohoto trestného činu je formulována zcela nově. Rovněž tak není rozhodující, zda jednání, které dříve bylo postihnutelné dle samostatné skutkové podstaty je nově subsumovatelné pod skutkovou podstatu jinou, zpravidla obecnější, např. trestný čin *Nedovolená výroba lihu* dle ustanovení § 194a předchozího trestního zákona lze nově stíhat dle ustanovení § 251 jako *Neoprávněné podnikání*, pokud je tato výroba provozována ve větším rozsahu.

4.3. Doba spáchání trestného činu

Pravděpodobně největší a nejpodstatnější změnou týkající se časové působnosti, kterou zavedl nový trestní zákoník, je určení okamžiku, kdy je trestní čin spáchán. Otázka určení přesného okamžiku spáchání trestného činu je významná pro přesné určení zákona, podle kterého se bude takový čin posuzovat. Tato otázka je klíčová u trestných činů, které jsou charakterizovány svým následkem (porušení či ohrožení zájmu

²⁷ Viz 5 Tz 156/98.

chráněného trestním zákoníkem) nebo účinkem (porušení předmětu útoku), u ohrožovacích deliktů je tato otázka z jejich povahy bezpředmětná.

Dobou spáchání trestného činu podle nového trestního zákoníku je okamžik, kdy pachatel **konal** (v případě komisivních deliktů) nebo **měl konat** (v případě omisivních deliktů). Není tak rozhodující, kdy nastal nebo kdy měl nastat **následek trestného činu**.

Toto pravidlo je nově zcela jasně vyjádřeno v ustanovení § 2 odst. 4 nového TrZ. Absence podobného přesného vyjádření v předchozím trestním zákoně vedla k nejasnostem a nejednoznačnému výkladu. Část teorie se jednoznačně klonila k posuzování doby činu podle **doby jednání**, neboť hrozbou trestem se má ovlivnit právě toto jednání, pokud by rozhodovala doba následku, je v tom skryta zpětná působnost trestního práva²⁸. Toto pojetí zastával např. i Solnař²⁹.

Naopak část teorie stále trvala na názoru, že dobou spáchání činu z hlediska časové působnosti se před přijetím nového trestního zákoníku, který tuto otázku řeší již výslovně, rozuměl u jednorázových trestných činů **okamžik** jejich **dokonání**, tj. naplnění všech znaků příslušné skutkové podstaty (jednání, následek a příčinný vztah)³⁰.

Rozpor lze najít i v příslušné judikatuře k dané problematice³¹. Pokud bychom i nyní, za účinnosti nového trestního zákoníku, vycházeli z premisy, že okamžikem spáchání trestného činu podle předchozího trestního zákona je jeho dokonání, pak by toto mohlo vést k určitým nejasnostem, např. Beran³² dovedl tuto úvahu ad absurdum, poukazuje na případ, kdy se starý a nový trestní zákon dostanou do vzájemné kolize tím, že každý z nich odkazuje na použití druhého z nich (ustanovení o příznivější úpravě zde nelze

²⁸ Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 94.

²⁹ Solnař, V. Trestní právo hmotné. Část obecná. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947, str. 41.

³⁰ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 112.

³¹ viz např. 53/2006 Sb. rozh. tr.

³² Trefný článek Beran, K. *Zpětná působnost nového trestního zákoníku na trestné činy spáchané před 1.1.2010*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, str. 42 či O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny. Praha: Leges, 2009, str. 11.

uplatnit, neboť není jisté, kdy byl vlastně čin spáchán a která úprava se na něj tedy primárně vztahuje).

4.4. Trestnost činu

Trestností činu se rozumí všechny podmínky relevantní pro výrok o vině i o trestu (případně o ochranném opatření), znamená to tedy, že jsou to v zákoně zakotvené základy trestní odpovědnosti, jakož i následky této odpovědnosti v podobě uložení příslušného trestu či ochranného opatření (formální předpoklad trestnosti), pokud je zde zároveň i odpovídající stupeň společenské škodlivosti (materiální předpoklad trestnosti).

4.5. Posuzování činu pachatele při uplatnění pravidel o časové působnosti

Podmínkou toho, aby mohl být pachatel uznán vinným z trestného činu spáchaného za účinnosti již zrušeného zákona, je fakt, že takový čin naplňuje všechny znaky jak některého ustanovení zákona účinného v době spáchání, tak i některého ustanovení zákona pozdějšího.

Postup by měl probíhat tak, že orgány činné v trestním řízení nejprve zkoumají, zda byl spáchán trestný čin podle staré úpravy, poté zkoumají, zda nová úprava vůbec tuto skutkovou podstatu obsahuje, tedy zda pachatelovo jednání je stále posuzováno jako trestné. Pokud je výsledek tohoto zkoumání pozitivní, následuje porovnávání obou předpisů jako celku (tzn. jak obecné, tak i zvláštní části) za účelem zjištění, který ze zákonů je pro pachatele příznivější (resp. zda nová úprava je příznivější).

Posuzování obou úprav jako celku znamená, že se neporovnávají pouze např. trestní sazby konkrétních trestných činů, neboť i nový zákon se zpřísněnou trestní sazbou by mohl obsahovat odlišné posuzování trestní odpovědnosti, okolnosti vylučující protiprávnost, podmínky pro zánik trestnosti či jiné skutečnosti, jež by odůvodňovaly i při zpřísněné trestní sazbě např. uložení nižšího trestu či dokonce beztrestnost z důvodu některé okolnosti vylučující protiprávnost, a které by tak v konečném výsledku mohly znamenat, že tato úprava je pro pachatele příznivější³³. Slovy Miříčky: „rozhoduje tedy efekt celkový“³⁴.

³³ Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 183/2006: Pro pachatele trestné činu podvodu spáchaného v roce 1992 je příznivější užití trestního zákona č. 140/1960 Sb. ve znění zákona č. 265/2001 Sb., účinného v době rozhodování soudu v roce 2004, a to i když mu byl uložen mimo jiné peněžní trest ve výměře 5 000 000 Kč, přičemž podle trestního zákona účinného v době spáchání trestného činu bylo možné uložit peněžní trest pouze ve výměře do 1 000 000 Kč. K tomuto i velmi zajímavý článek Hořák, J. *Časová působnost trestních zákonů a zrušení trestu smrti*. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 50.

³⁴ Miříčka, A. *Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní*. Praha: Typus, 1934, str. 27.

Vždy je tedy třeba brát v potaz všechny okolnosti konkrétního případu, přihlídnout k jeho pachateli i době rozhodování. I přesto lze dle teorie vymezit jistá obecná kritéria příznivosti nové úpravy, zde seřazena sestupně: čin již vůbec není protiprávní, čin zakládá jen mimotrestní odpovědnost, za čin již nelze vyvozovat trestní odpovědnost (např. z důvodu promlčení), čin je trestný sice trestný podle obou úprav, přesto je pozdější úprava pro pachatele příznivější (např. nižší trestní sazbou či příznivějším ustanovení o promlčení)³⁵.

Zároveň **nelze izolovaně rozhodovat o vině a trestu podle různých zákonů**, trestnost skutku nelze posoudit částečně podle zákona účinného v době jeho spáchání a částečně podle zákona účinného v době rozhodování soudu³⁶.

Toto posuzování se vztahuje pouze na ty činy, u kterých zatím nebylo pravomocně rozhodnuto o vině a trestu pachatele (lze se tedy dožadovat příznivější úpravy i v rámci odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně). **Po právní moci** rozhodnutí již **nelze** dle ustanovení o časové působnosti postupovat a to ani v rámci mimořádných opravných prostředků. Novou příznivější úpravou by však mohla být například zdůvodněna žádost o milost prezidenta republiky, dále je možno postupovat dle ustanovení § 419 nového TrZ (viz kapitola 9).

4.6. Pokračování v trestném činu, trestné činy trvajících a trestné činy hromadné a změna zákona během páchaní trestného činu

Pokud během páchaní trestného činu dojde ke změně zákona, užije se na postih tohoto činu zákon, který je účinný při dokončení jednání, kterým je tento čin spáchán (§ 2 odst. 2 nového TrZ). Zvláštní režim tak mají především **pokračování v trestném činu, trestné činy trvajících a trestné činy hromadné**. Ty tvoří jediný skutek a dobou spáchání takové činu je **doba ukončení** těchto trestných činů. U pokračování trestného

³⁵ Novotný, F. a kolektiv. Trestní zákoník 2010. Komentář. Praha: EUROUNION, 2010, str. 25 – 26.

³⁶ Např. 11/2004 Sb. rozh. tr.

činu je to doba jednání posledního dílčího útoku, kterým byly naplněny znaky skutkové podstaty, stejný princip se uplatní i u trestných činů hromadných, u trvajících trestných činů je dobou jejich spáchání okamžik, v němž je ukončen protiprávní stav, v jehož trvání trestná činnost spočívá.

Tyto trestné činy se pak posuzují podle přísnějšího nového zákona i tehdy, pokud převážná část jednání spadá do účinnosti staršího příznivějšího zákona. To ovšem neplatí v případě, že dřívější zákon toto jednání jako trestné vůbec neupravoval³⁷, pak se stíhá pouze jednání, ke kterému došlo od účinnosti nového zákona, který již takový čin za trestný považuje, jednání před datem účinnosti tak nelze brát v úvahu. V praxi tedy může dojít k situaci, kdy otázka stíhání pachatele pokračování v trestném činu dle přísnější právní úpravy bude záviset na jednom jediném dílčím útoku, který byl spáchán již za účinnosti tohoto přísnějšího zákona, což koresponduje s chápáním všech těchto útoků jako jediného jednání. Zůstává ale proto otázkou, zda takový přístup v sobě neskrývá v neprospěch pachatele pravou retroaktivitu, neboť zákon zde opouští svou preventivní funkci ovlivnit konkrétní činnost pachatele a posouzení jeho jednání dle jednoho nebo druhého zákona záleží v krajních případech na náhodě (právě v případě kdy pouze poslední útok je spáchán za účinnosti nového zákona). K prolomení tohoto chápání by však bylo zřejmě nutné změnit již zmíněný teoretický náhled na tyto činy jako na jediné jednání.

Nakonec si lze představit i hypotetický příklad, že při páchaní trestného činu, který není ani pokračováním v trestném činu, trestným činem hromadným či trestným činem trvajícím, dojde ke změně zákona (jedná se zde především o v seminární výuce oblíbené „půlnoční“ příklady trestných činů, kdy např. vrah započne škrtit svou oběť několik minut před půlnocí a dokončí toto své jednání až několik minut po ní, časový okamžik půlnoci pak v těchto příkladech bývá mezníkem, kdy vstupuje v účinnost nová právní úprava), i na tyto případy lze vztáhnout toto ustanovení.

³⁷ Např. 7/1994 Sb. rozh. tr.

4.7. Organizátorství, návod a pomoc a příprava a pokus

Jednoznačné vyjádření doby spáchání trestného činu z hlediska časové působnosti v ustanovení § 2 odst. 4 TrZ (viz výše) se výrazně promítlo i do posuzování doby spáchání činu v případě účastenství (tedy organizátorství, návod a pomoc dle ustanovení § 24 TrZ).

Organizátorství, návod a pomoc se tak posuzují podle doby, kdy k tomuto jednání došlo, a tedy ne podle doby spáchání trestného činu, ke kterému se váží, rozhodující je okamžik, kdy jednal samotný účastník a nikoliv doba, kdy jednal pachatel, **účastník není v tomto směru na jednání pachatele závislý**. V této změně je spatřována výjimka ze zásady akcesority účastenství, resp. osamostatnění účastenství v užším smyslu³⁸. V praxi to znamená, že jednání pachatelovo může být postihováno na základě jiného zákona, než jednání účastníkově.

Obdobně se posuzuje i **příprava a pokus k trestnému činu** (ustanovení § 20 a 21 TrZ), u obou je dobou činu doba jednání pachatele.

4.8. Pozdější změny zákona

Při pozdějších změnách zákona, který je účinný při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije zákona nejmírnějšího (§ 2 odst. 3), to se týká trestního zákoníku i zákonů souvisejících, na které TrZ odkazuje. Toto ustanovení řeší situaci, kdy mezi spácháním činu a rozhodováním o něm dojde vícekrát ke změně zákona. Ze všech v úvahu přicházejících zákonů se použije ten nejmírnější, dochází tak ke konkretizaci odstavce 1 ve specifickém případě. Může tak nastat situace, kdy se o činu bude rozhodovat podle úpravy, která nebyla účinná v době spáchání trestného činu a není účinná ani v době rozhodování o něm. Přikláněl bych se spíše k řešení posuzovat jednání buď na základě zákona účinného v době jednání či zákona účinného v době

³⁸ Draščík, A. *K časové působnosti nového trestního zákoníku*. Trestní právo, 2010, č. 4, str. 22. Kratochvíl, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 114.

rozhodování (s přihlédnutím ke změnám, které v době rozhodování probíhají), použít přechodné zmírnění jde proti logice zákonodárce toto zmírnění později opět zpřísnit, pokud došel k závěru, že toto zmírnění zákona v praxi neobstálo. Náhled společnosti na závažnost konkrétního jednání se vlastně nezměnil, jeho závažnost se naopak dokonce potvrdila (i když může být považováno za méně závažné, než při spáchání činu).

4.9. Výlučné použití novější úpravy

I když se čin posuzuje podle dřívějšího zákona, existuje několik výjimek, u nichž se vždy užije zákona nového a obecná ustanovení o časové působnosti se tedy neuplatní. Dvě z těchto výjimek upravuje sám trestní zákoník ve svých ustanoveních o časové působnosti, další je třeba vyčíst z jiných zákonů či odvodit z teorie.

Nová úprava se tedy použije vždy, pokud jde o:

- a) druh trestu (§ 3 odst. 1 nového TrZ)
- b) druh ochranného opatření (§ 3 odst. 2 nového TrZ)
- c) výkon trestů
- d) zahlazení odsouzení
- e) při vícečinných souběžích, při kterých se trestnost každého ze sbíhajících trestných činů posuzuje samostatně
- f) nutnost použití některých obecných zásad nového zákona
- g) pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné a trestné činy trvajících
- h) zvláštní historické výjimky

4.9.1. Druh trestu

Pachateli lze uložit vždy pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje, tzn. že pokud se orgán činný v trestním řízení rozhodne postupovat podle starší právní úpravy (podle zákona, jenž byl účinný v době spáchání trestného činu), je třeba stále přihlížet k tomu, zda trest, který lze za posuzovaný trestný čin podle této starší právní úpravy uložit, je obsažen i v katalogu trestů právní úpravy nové. Pokud by tomu tak nebylo, nelze tento trest uložit. Naopak

ovšem není možné při posuzování takového případu uložit trest nový, který starší úprava nezná, neboť byl do katalogu trestů zařazen až po spáchání trestného činu. Nelze podle jednoho (staršího) zákona posuzovat trestnost činu a podle jiného (novějšího) ukládat trest. Zákon je vždy třeba použít jako celek (viz výše).

Dobou, kdy se o trestném činu rozhoduje se rozumí okamžik, kdy soud prvního nebo druhého stupně vyhláší odsuzující rozsudek³⁹.

4.9.2. Druh ochranného opatření

Poněkud odlišný režim platí pro ukládání ochranných opatření. O ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje, to se týká nejen konkrétního druhu ochranného opatření, ale i podmínek a způsobu jeho ukládání.

Teorie k tomu obecně poznamenává: „Odůvodnění (tohoto přístupu) možno spatřovat v tom, že nejde o opatření difamující, které by mělo svou hrozbou odradit od spáchání trestného činu. V zájmu prevence je třeba užívat nejnovějších ochranných opatření, o nichž se předpokládá, že nejlépe odpovídají současné situaci v boji proti zločinnosti.“⁴⁰ Rovněž i další odborná literatura konstatuje, že je třeba reagovat nejprogresivnějšími ochrannými opatřeními⁴¹.

Zároveň však je stále nutné mít tomto případě na paměti faktickou zpětnou účinnost nového zákona, která v tomto případě může být i v neprospěch pachatele. To je způsobeno náhledem teorie trestního práva na tuto problematiku z toho úhlu pohledu, že újma, která je uložení a následným výkonem ochranného opatření způsobena, je jeho nezbytným účinkem, nikoliv jeho účelem, ostatně panuje shoda v tom, že uložení ochranného opatření může dokonce dojít k větší újmě než uložení příslušného trestu, proto je třeba vždy v konkrétním případě pečlivě zvážit takové uložení ochranného opatření, které má zpětnou účinnost.

³⁹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 54.

⁴⁰ Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 96.

⁴¹ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 53.

4.9.3. Výkon trestů

Dle ustanovení § 80 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, se ustanovení tohoto zákona užití též na výkon trestů, jež byly pravomocně uloženy před účinností tohoto zákona.

4.9.4. Zahlazení odsouzení

V tomto případě se názory v literatuře rozcházejí. Zatímco část teorie zastává názor, že mezi výjimky z obecného ustanovení o časové působnosti je třeba zařadit i podmínky pro zahlazení odsouzení, tedy že je vždy v tomto případě nutné postupovat podle nové právní úpravy⁴², jiná část teorie je toho názoru, že při striktním dodržení tohoto pravidla může dojít k retroaktivitě v neprospěch pachatele⁴³. Jako konkrétní případ při účinnosti nového trestního zákoníku je uváděno nebezpečí pro pachatele, kterému byl za účinnosti předchozího trestního zákona udělen výjimečný trest, neboť dle ustanovení § 105 odst. 1 písm. a) nového TrZ soud zahladí odsouzení, vedl-li odsouzený po výkonu nebo prominutí trestu anebo po promlčení jeho výkonu řádný život nepřetržitě po dobu nejméně patnácti let, zatímco dle ustanovení § 69 odst. 1 písm. a) předchozího TrZ mohlo dojít i v případě výjimečných trestů k zahlazení odsouzení již po deseti letech.

4.9.5. Vícečinné souběhy

Při vícečinném souběhu se trestnost každého skutku posuzuje samostatně. Činy jednoho pachatele tak mohou být v jednom řízení posuzovány jak podle dřívější, tak i podle nové právní úpravy. Judikatura i teorie se pak shodují v tom, že tato situace je u jednočinných souběhů vyloučena⁴⁴, argumentem je, že „činem se rozumí skutek, nikoliv jeho jednotlivé právní kvalifikace, proto právě v případě jednočinného souběhu je nutno jediný skutek posoudit pouze podle jednoho ze zvažovaných trestních zákonů, nelze na

⁴² Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 96.

⁴³ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 60.

⁴⁴ Např. 34/1952 Sb. rozh. tr.. V literatuře pak Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 46, či Novotný, F. a kolektiv. Trestní zákoník 2010. Komentář. Praha: EUROUNION, 2010, str. 24.

jednu právní kvalifikaci jediného skutku aplikovat nový trestní zákoník a na druhou právní kvalifikaci dřívější zákon, princip jednoty skutku, jeho nedělitelnosti, se tedy projevuje také v tom, že skutek nelze dělit ani při řešení otázky časové působnosti trestních zákonů⁴⁵.

4.9.6. Obecné zásady nového zákona

Teorie se dále shoduje v tom, že i některé zásady, na kterých nový zákon stojí, je třeba zohlednit při posuzování pachatelova jednání podle starší právní úpravy⁴⁶. Za takové příklady z nového TrZ se uvádí zejména ustanovení **§ 1 o zákazu retroaktivity**, ustanovení **§ 12 o zásadě zákonnosti** (jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit) a zásadě **subsidiarity trestní represe** (trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu), ustanovení **§ 37 o základních zásadách pro ukládání trestních sankcí** (zásada zákonnosti – nulla poena sine lege, vyjádřena již i v ustanovení § 12, zásada humanity, zásada zákazu nepřiměřenosti trestní sankce – dále rozvedena v ustanovení § 38), ustanovení **§ 38 o přiměřenosti trestních sankcí** (trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele, tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena sankce pro pachatele citelnější), ustanovení **§ 96 o přiměřenosti ochranných opatření** (ochranné opatření nelze uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí pro zájmy chráněné trestním zákonem, jakož i osobě pachatele a jeho poměrům, újma způsobená uloženým a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je nezbytné k dosažení jeho účelu), ustanovení **§ 97 o zásadách ukládání ochranných opatření** vedle trestu či více ochranných opatření vedle sebe.

⁴⁵ Drašík, A. *K časové působnosti nového trestního zákoníku*. Trestní právo, 2010, č. 4, str. 23.

⁴⁶ Tento případ výlučného použití novější právní úpravy však ve svém výčtu neuvádí např. Jelínek, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.

4.9.7. Pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné a trestné činy trvající

Tyto trestné činy se posuzují podle přísnějšího nového zákona i tehdy, pokud převážná část jednání spadá do účinnosti staršího příznivějšího zákona, což může vyvolat dojem pravé retroaktivity (více viz kapitola 4.6.).

4.9.8. Zvláštní historické výjimky

V historii naší země se objevilo i nemnoho případů, kdy se (v rámci demokratického režimu a právního státu) vyskytla v právním řádu pravá retroaktivita. Jak trefně poznamenává Beran: „Existenci tzv. právě retroaktivních ustanovení lze vysvětlit jako jakousi fikci, která v minulosti vytváří právní stav, který však tehdy neplatil. Přípustnost této fikce může být podmíněna jedině **extrémně intenzivním veřejným zájmem**“⁴⁷. Mezi takové případy patřila zejména snaha o potrestání nacistických zločinců po druhé světové válce prostřednictvím retribučního zákonodárství.

Mezi další historické výjimky je možno zařadit:

- **zákon č. 184/1964 Sb.**, kterým se vylučuje promlčení trestního stíhání nejzávažnějších trestných činů proti míru, válečných trestných činů a trestných činů proti lidskosti, spáchaných ve prospěch nebo ve službách okupantů, který vyloučil promlčení trestního stíhání a výkonu trestu u trestných činů proti míru, válečných trestných činů proti lidskosti a dalších trestných činů, spáchaných v době od 21. května 1938 do 31. prosince 1946 (v době zvýšeného ohrožení republiky) válečnými zločinci nebo jejich pomahači ve prospěch nebo ve službách okupantů,
- ustanovení **§ 29 zákona č. 119/1990 Sb.**, o soudní rehabilitaci, které stanovilo, že *vyjde-li v průběhu řízení podle tohoto zákona najevo, že jednání osob, které přivodily nezákonnosti napravované tímto zákonem nebo k nim přispěly, zakládá podezření z trestného činu, jehož trestnost v den nabytí účinnosti tohoto zákona nezanikla promlčením, promlčecí doba takového činu neskončí před 1. lednem 1995,*

⁴⁷ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 59, tam uvedená poznámka pod čarou.

-ustanovení § 5 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu: *Do promlčecí lhůty trestných činů se nezapočítává doba od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby.* Na návrh skupiny poslanců se zákonem rovněž zabýval i Ústavní soud, který však návrh na zrušení z důvodu protiústavnosti zamítl (ve svém zdůvodnění se obsáhle věnoval i ustanovení § 5)⁴⁸,

- ustanovení § 35 písm. c) nového Trz, které stanoví, že *za trestné činy spáchané v době od 25. února 1948 do 29. prosince 1989, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody činí nejméně deset let, pokud z důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby, a které byly spáchány veřejnými činiteli anebo byly spáchány v souvislosti s pronásledováním jednotlivce nebo skupiny osob z důvodů politických, rasových či náboženských,* nezaniká uplynutím promlčecí doby trestní odpovědnost (stejně ustanovení obsahoval § 67a písm. d) předchozího TrZ, kam bylo doplněno novelou č. 327/1999 Sb.). Tím vlastně došlo v trestním zákoníku ke zpřísnění ustanovení § 5 zákona č. 198/1993 Sb. (viz výše) pro některá konkrétní jednání.

Za další historickou výjimku lze konečně považovat i Solnařem označené zákony s časově omezenou účinností: *„Pokud takové zákony byly podmíněny okolnostmi času, přechodným nebezpečím, jako stavem válečným nebo stavem tísně, nemohou pozbýt uplynutím času působnosti pro posuzování činů vykonaných za jejich účinnosti, jinak by měl pachatel nezaslouženou výhodu z průtahu v rozhodování.“*⁴⁹ Je zřejmé, že takový zákon by reagoval na opravdu výjimečné situace, kdy jsou ohroženy základní principy demokracie, suverenita právního státu, životy či zdraví velkého množství osob či za jiných obdobně krajních podmínek, jednání pachatele by pak bylo možno označit za vysoce společensky škodlivé.

⁴⁸ Viz Nález Ústavního soudu ČR č. 14/1994 Sb.

⁴⁹ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 116.

4.10. Shrnutí

Tuto kapitolu lze zakončit konstatováním, že teoretický náhled na problematiku časové působnosti trestních zákonů je, až na nepatrné rozdíly v přístupu některých autorů (viz např. rozdílný pohled na dobu spáchání trestného činu za účinnosti předchozího trestního zákona), dlouhodobě jednotný a ustálený a nezaznamenává na poli teoretickém výraznějších rozporů či potíží, viz srovnej s výše zmíněnou literaturou např. i některé starší učebnice trestního práva: Milota, A. **Působnost zákonů trestních**. Díl I. Bratislava: Univerzita Komenského, 1922, Solnař, V. **Trestní právo hmotné. Část obecná**. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947, str. 40 a násl. Matys, K. a kol. **Trestní zákon. Komentář I. Část obecná**. Praha: Panorama, 1980, str. 100 a násl., Kolektiv autorů. **Trestný zákon. Komentár k zákonu z 12. júla 1950, č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb.** Bratislava: Osveta, 1959, str. 65 a násl., Tolar, J. **Trestní zákon a předpisy související**. Praha: Orbis, 1971, str. 24 a násl., či Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. **Systém českého trestního práva**. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 110 a násl., a další.

5. Platnost a účinnost trestního zákona

Trestněprávní teorie považuje často za nutné zdůraznit rozdíl mezi časovou působností zákona a jeho **platností** či **účinností**.

Platností zákona rozumíme den, kdy se daný právní předpis stal součástí právního řádu, tj. den, kdy byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. **309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv** (dále jen zákon o sbírce zákonů). Dnem vyhlášení právního předpisu je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví (viz ustanovení § 3 odst. 2 zákona o sbírce zákonů). Ke změně takového zákona pak standardní cestou může dojít pouze na základě příslušné novely, která opět projde předepsaným schvalovacím procesem v Poslanecké sněmovně a Senátu a nepostihne ji veto prezidenta republiky. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. vstoupil v platnost dne **9. února 2009**.

Účinný je zákon, podle něhož má být v případech jím upravených (vymezených jeho působností) postupováno⁵⁰. Jeho obsah je pak pro adresáty závazný a vznikají jim z něho práva a povinnosti. Pokud není stanovena účinnost pozdější, nabývají právní předpisy účinnosti patnáctým dnem po vyhlášení. Vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek účinnosti, nejdříve však dnem vyhlášení (viz. ustanovení § 3 odst. 3 zákona o sbírce zákonů). Den účinnosti právního předpisu je zpravidla uváděn v jeho posledním ustanovení, jinak platí obecné pravidlo patnáctidenní lhůty⁵¹. Nový trestní zákoník vstoupil v účinnost dne **1. ledna 2010** (viz jeho závěrečné ustanovení § 421).

⁵⁰ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009, str. 110, resp. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 144.

⁵¹ Dřívější účinnost tedy není možná a takové ustanovení by bylo absolutně neaplikovatelné, v tomto případě by došlo k využití obecné patnáctidenní lhůty, viz rozsudek Nejvyššího správního soudu 4 Ans 5/2007-60, k tomu související článek Zapletal, M. *K otázce účinnosti zákona a principu zákazu retroaktivity*. Právní rozhledy, 2009, č. 24, str. 886.

Doba mezi platností a účinností zákona se nazývá **legisvakanční doba** (vacatio legis). U nejvýznamnějších zákonů, jejichž zaváděné změny znamenají značný a citelný dopad na život a chod celé společnosti, by měla být legisvakanční doba dle možností zpravidla co nejdelší. Mezi takové případy můžeme s jistotou zařadit všechny velké kodexy, tj. občanský zákoník, občanský soudní řád, obchodní zákoník, správní řád a samozřejmě i trestní řád a trestní zákoník.

Bohužel legisvakanční doba současného trestního zákoníku nebyla považována za optimální, neboť tvořila pouze necelých 11 měsíců, což u tak významného kodexu, který je navíc ze strany zákonodárce prezentován jako revoluční mezník českého trestního práva, nelze považovat za dostatečné⁵². Toto také bylo nejen částí teorie⁵³, ale především ze strany praxe kritizováno.

⁵² Rovněž tak nelze pozitivně kvitovat, že nový trestní kodex byl zákonem č. 306/2009 Sb. novelizován již v legisvakanční době, přičemž tato novelizace nespočívala pouze v mediálně široce prezentovaném navrácení hranice trestní odpovědnosti zpět na patnáct let, ale např. rovněž v nové skutkové podstatě Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle ustanovení § 146a.

⁵³ Např. Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou – 1. vydání podle stavu k 1.1.2010. Praha: Leges, 2009, str. 56.

6. Trestní právo procesní

Obecně lze působnost procesního řádu trestního práva vymezit obdobně jako působnost trestního zákoníku: působností trestního řádu se rozumí okruh společenských vztahů, na které se trestní řád vztahuje, a podmínky, za nichž se jeho ustanovení uplatňují⁵⁴. Rovněž v případě trestního řádu pak rozlišujeme jeho působnost věcnou, časovou, místní a osobní. Trestní řád není narozdíl od trestního zákoníku uvozen ustanoveními, které by upravovaly jeho časovou a místní působnost. Naproti tomu obsahuje výslovné ustanovení o své osobní působnosti.

6.1. Působnost věcná

Věcná působnost nám určuje okruh věcí, na které se trestní řád vztahuje. Zde lze vycházet z ustanovení § 1 odst. 1 TrŘ upravující účel zákona: „*Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.*“ Trestní řád se tak vztahuje na řízení o všech trestných činech, které upravuje trestní zákoník (a případně s přihlédnutím k jeho hmotněprávní části i zákon o soudnictví ve věcech mládeže) a které tak spadají do pravomoci orgánů činných v trestním řízení.

Trestní řád se tak nevztahuje na jiná protiprávní jednání, v oblasti veřejného práva jsou tím myšleny typicky správní delikty.

6.2. Působnost časová

Na rozdíl od principu trestního práva hmotného, kdy se trestné činy stíhají podle zákona účinného v době činu, platí pro trestní právo procesní princip opačný, neboť trestní řízení se zásadně provádí dle procesního předpisu účinného v době trestního řízení a nikoliv v době spáchání (ukončení) trestného činu. Jestliže trestní řízení bylo zahájeno

⁵⁴ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 27.

podle trestního řádu účinného dříve a ještě nebylo ukončeno, od data účinnosti nového procesního předpisu se v dané věci nadále postupuje podle nových ustanovení⁵⁵.

Toto je ostatně vyjádřeno i v samotném trestním řádu v části páté, která upravuje přechodná a závěrečná ustanovení tohoto zákona, konkrétně v ustanovení § 461, které platnost dřívějších právních předpisů řeší.

§ 461

Od 1. července 1990 lze předpisů o trestním řízení platných před tímto dnem užít jen v mezích ustanovení této části.

Zákon zde hovoří o datu 1. července 1990, neboť od tohoto dne nabyla účinnosti velká novela trestního řádu. Výjimky, o nichž ustanovení § 461 in fine hovoří, jsou dále rozvedeny v ustanoveních § 462 a 465.

§ 462

odst. 1: *Na řízení o přečinu ve věcech, v nichž byl soudu doručen návrh na potrestání před 1. červencem 1990, se užije předpisů platných před tímto dnem.*

odst. 2: *Na výkon trestu nápravného opatření uloženého před 1. červencem 1990 se užije předpisů platných před tímto dnem.*

odst. 3: *Trestní příkazy vydané před 1. červencem 1990 se řídí dosavadními předpisy.*

§ 463

odst. 1: *Na řízení o obnově trestního řízení, které bylo pravomocně skončeno před počátkem účinnosti tohoto zákona, užije se ustanovení tohoto zákona. Podmínky pro povolení obnovy se však v takovém případě posuzují podle zákona, který je pro obviněného příznivější.*

odst. 2: *Jestliže rozhodnutí, proti němuž směřuje návrh na obnovu, vydal v prvním stupni soud již neexistující, rozhoduje o návrhu na obnovu ten soud, který by byl podle tohoto zákona věcně a místně příslušný; jestliže rozhodoval v prvním stupni bývalý*

⁵⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 56.

Státní soud, rozhoduje o návrhu na obnovu krajský (vyšší vojenský) soud, který by byl podle tohoto zákona ve věci místně příslušný.

§ 464

odst. 1: Krajský soud je příslušný konat v prvním stupni řízení též o činech trestných podle předpisů dříve účinných, které svou povahou a závažností odpovídají trestným činům uvedeným v § 17.

odst. 2: Rozhodnutí a opatření týkající se výkonu rozsudků vyhlášených Nejvyšším soudem jako soudem prvního stupně činí krajský soud v Praze a v oboru vojenského soudnictví ten vyšší vojenský soud, jež určí ministr spravedlnosti.

§ 465

odst. 1: Rozhodnutí o tom, že se nevykoná trest uložený za čin, který v důsledku změny trestního zákona již není trestným činem, učiní soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

odst. 2: Rozhodnutí o tom, že se poměrně zkrátí úhrnný nebo souhrnný trest uložený za čin, který v důsledku změny trestního zákona již není trestným činem, a jiný sbíhající se trestný čin, učiní ve veřejném zasedání soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

odst. 3: Byl-li trest smrti uložený před 1. červencem 1990 změněn v trest odnětí svobody, rozhodne o způsobu jeho výkonu ve veřejném zasedání soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni.

odst. 4: Proti rozhodnutí podle odstavců 1 až 3 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

Uvedená ustanovení § 462 a 463 znamenají, že předpisy platné před 1. červencem 1990 (resp. znění trestního řádu k tomu datu) šlo užít pouze na řízení o přečinech, pokud byl návrh na potrestání doručen soudu před tímto datem, na výkon trestu nápravného opatření uloženého před tímto datem a na trestní příkazy vydané před tímto datem. Rovněž pokud jsou dle úpravy před 1. červencem 1990 podmínky pro povolení obnovy trestního řízení pro obviněného příznivější, užije se právě tato předchozí úprava (jinak řízení o povolení obnovy probíhá již podle nových předpisů).

Rovněž výjimky uvedené v ustanoveních § 464 a 465 vyplývají ze změn v organizaci soudnictví, v soudní příslušnosti a v trestním zákoně.

6.3. Působnost místní

Teorie označuje trestní řád jako tzv. lex fori, tj. zákon místa soudu⁵⁶. Je tedy na území České republiky závazný pro všechny orgány činné v trestním řízení v případě, že toto řízení probíhá v ČR. Není přitom podstatné, zda trestný čin byl spáchán na našem území či v cizině, ani to zda pachatel, poškozený či jiná osoba, jíž se trestní řízení týká, je občanem ČR, cizozemcem nebo osobou bez státní příslušnosti.

Co se týče hlavy dvacáté páté TrŘ, která upravuje právní styk s cizinou, zde se dle ustanovení § 375 odst. 1 použijí ustanovení trestního řádu jen pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak (subsidiární použití trestního řádu).

Tzv. exteritoriální místa sice nejsou vyňata z místní působnosti trestního řádu, ale jakýkoliv procesní úkon zde lze provést pouze se souhlasem příslušného cizího státu⁵⁷.

6.4. Působnost osobní

Působnost osobní vymezuje okruh osob, na které se trestní řád vztahuje (pozitivní vymezení), popř. na koho se trestní řád nevztahuje (negativní vymezení). Trestní řád se zásadně vztahuje na všechny osoby, které se nacházejí na území České republiky, zároveň se vztahuje i na některé osoby, které se na jejím území nezdržují (typicky řízení proti uprchlému, viz ustanovení § 302 a násl. TrŘ). Více k osobní působnosti viz kapitola 2.3.

⁵⁶ Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 29, Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2007, str. 64, či Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 57.

⁵⁷ Viz. článek 22 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích (č. 157/1964 Sb.).

Trestní řád obsahuje úpravu své osobní působnosti v ustanoveních § 10 a 11 odst. 1 písm. c) TrŘ.

§ 10 Vynětí z pravomoci orgánů činných v trestním řízení

odst. 1: *Z pravomoci orgánů činných v trestním řízení podle tohoto zákona jsou vyňaty osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva.*

odst. 2: *Vznikne-li pochybnost o tom, zda nebo do jaké míry je někdo vyňat z pravomoci orgánů činných v trestním řízení podle tohoto zákona, rozhodne o tom na návrh dotčené osoby, státního zástupce nebo soudu Nejvyšší soud.*

§ 11

odst. 1 písm. c): *Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, jde-li o osobu, která je vyňata z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (§ 10), nebo o osobu, k jejímuž stíhání je podle zákona třeba souhlasu, jestliže takový souhlas nebyl oprávněným orgánem dán.*

Osoby, které jsou vyňaty z působnosti trestního řádu, tak lze rozdělit do dvou základních skupin:

a) **osoby, které požívají imunity a výsady podle mezinárodního práva** a to na základě obyčejového mezinárodního práva a mezinárodních smluv, a to jak dvoustranných, tak vícestranných, kterých je Česká republika signatářem. Takovými osobami jsou především členové stálých diplomatických misí, členové zvláštních misí, zástupci členů Organizace spojených národů, soudci Mezinárodního soudního dvora, soudci Evropského soudu pro lidská práva či poslanci Evropského parlamentu⁵⁸.

b) **osoby, které požívají vnitrostátní imunity a výsady podle zákona (Ústavy a zákonů)**, což jsou především poslanci a senátoři Parlamentu České republiky (oba případy čl. 27 Ústavy), prezident republiky (čl. 65 Ústavy), soudci Ústavního soudu (čl. 86 Ústavy), soudci (§ 76 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích), Veřejný ochránce práv (§ 7 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv).

⁵⁸ Více např. Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, str. 30 – 32.

7. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví mládeže či ZSVM), který je právním předpisem trestního práva pro mládež, obsahuje některé odchylky jak od působnosti trestního zákoníku, tak i trestního řádu, neboť je kodexem jak hmotněprávním, tak i procesněprávním.

7.1. Působnost časová

Zatímco na hmotněprávní část zákona o soudnictví ve věcech mládeže je nutno vztahovat obecná ustanovení o časové působnosti tak, jak jsou upravena v trestním zákoníku, pro trestní řízení ve věcech mladistvích, tedy pro procesněprávní část tohoto zákona, obsahuje ustanovení § 98 vlastní pravidlo.

§ 98

Na řízení ve věcech, v nichž byla podána obžaloba přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se užijí dosavadní předpisy.

Neuplatní se zde tedy zásada, že trestní řízení se provádí podle příslušného procesního předpisu účinného v době, kdy je řízení prováděno, naopak pokud byla obžaloba podána před 1. lednem 2004 (v tento den vstoupil zákon o soudnictví ve věcech mládeže v účinnost, viz ustanovení § 104 ZSVM), nemůže soud postoupit věc příslušnému soudu pro mládež a bude postupováno podle dosavadních předpisů. Těmi byly především ustanovení § 291 až 301 TrŘ, která vstupem ZSVM v účinnost pozbyla platnosti, ustanovení § 291 nyní odkazuje na zvláštní zákonnou úpravu, kterou je právě zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Toto ustanovení je tak další výjimkou z obecného pravidla dle ustanovení § 461 TrŘ.

7.2. Působnost osobní

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže se vztahuje na pachatele ve věku mládeže, tedy na pachatele ve věku do 18 let. Mládeží se dle ustanovení § 2 odst. 1 písm. a), b) a c) ZSVM rozumí děti (osoby mladší 15 let) a mladiství (osoby ve věku 15 – 18 let).

7.3. Působnost věcná

Zákon obsahuje v ustanovení § 1 odst. 1 i vlastní vymezení věcné působnosti, předmět právní regulace je uveden výčtem oblastí vztahů, na které zákon dopadá⁵⁹: podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže.

⁵⁹ Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, str. 2.

8. Správní delikty

8.1. Správní delikty obecně

Na tomto místě je vhodné se alespoň stručně zmínit o časové působnosti předpisů, které upravují správní delikty a jejich postih, neboť správní delikty jsou vedle trestných činů (činů soudně trestných) rovněž významnými protispolečenskými protiprávními činy (v některých zemích patří dokonce do kategorie trestných činů, u nás tomu tak bylo např. v trestním zákoně č. 117/1852 ř.z.).

Hranici mezi trestnými činy a správními delikty je obtížné teoreticky jednoznačně vyjádřit⁶⁰, rovněž s přihlédnutím k tomu, že je pohyblivá a někdy velmi rozdílná i v různých státech stejného právního systému. Bývá spatřována např. v objektu deliktu, kterým je v případě správních deliktů zejména řádný výkon veřejné správy, zatímco u trestných činů je tímto objektem především život a zdraví člověka, jeho práv a svobod. Teorie správního práva se zmiňuje i o kritériu difamace (neboli „společenské odsouzení pachatele a s tím spojené následky pro bezúhonnost odsouzené osoby“), o tomto pohledu však lze polemizovat, neboť společenské odsouzení může být větší např. u dopravního přestupku než u trestného činu dvojího manželství.

Za hlavní rozdíl mezi činy soudně trestnými a činy správně trestnými tak můžeme považovat závažnost deliktů, resp. rozdíl ve stupni společenské škodlivosti (dříve společenské nebezpečnosti). Trestné činy se vyznačují vyšším stupněm této společenské škodlivosti. Samozřejmě zůstává vždy otázkou, která jednání by měl zákonodárce postihovat jako trestný čin a u kterých postačí postih jakožto správního deliktu. Pohledy a názory na jednotlivé trestné činy a správní delikty se mohou v čase různit, roli zde jistě hraje aktuální celospolečenský náhled na dané jednání, momentální politická

⁶⁰ Více o tomto např. Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 440 – 441, Sládeček, V. Obecné správní právo. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 184 – 185, či Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 21 – 25.

situace, historická zkušenost nebo i pouhá nahodilost⁶¹. Nelze proto jednoznačně a priori tvrdit, že každé jednání, které je momentálně v trestním zákoníku označeno jako trestné by nemělo být postihováno pouze na úrovni správních deliktů. Tato debata však nikdy nebude ukončena nějakým „definitivním“ a uzavřeným výčtem trestných činů či správních deliktů, je třeba počítat s tím, že se vždy čas od času objeví úvahy o skutečném stupni společenské škodlivosti konkrétního jednání, které je již postihováno např. jako přestupek, a o zpřísnění jeho postihu na úroveň soudního deliktu (srov. např. výklad níže týkající se trestného činu Řízení motorových vozidel bez řidičského oprávnění).

V souvislosti s novým pravidlem o subsidiaritě trestní represe dle ustanovení § 12 odst. 2 TrZ je tak jednání nutno stíhat jako trestné, pokud je společensky škodlivé a pokud zde nepostačuje postih podle předpisů správních. Některá jednání jsou dokonce postihována jako trestné činy i jako správní delikty, rozdíl je právě ve stupni společenské škodlivosti.

Ustanovení o trestných činech jsou ve vztahu k ustanovením o správních deliktech v poměru speciality, správní delikty jsou tak ve vztahu k trestným činům ve vztahu subsidiarity, podle správních předpisů lze tedy postupovat pouze pokud dané jednání nenaplnuje některou skutkovou podstatu trestného činu dle předpisů trestních.

Aktuální úprava správních deliktů v našem právním řádu je bohužel roztříštěná v mnoho zákonů (prameny hovoří o tom, že skutkovou podstatu některého správního deliktu obsahuje přes 200 zákonů⁶²), nejednotná, nepřehledná a komplikovaná a i teoretické rozdělení a klasifikace jednotlivých skupin správních deliktů činí obtíže.

⁶¹ Sládeček, V. Obecné správní právo. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 184. S tímto souhlasí i Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 25.

⁶² Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 441.

Roztřídit správní delikty lze podle různých hledisek, např. podle subjektu deliktu, dle zavinění atd. Za základ zde můžeme vzít teorii nejčastěji přijímané dělení a správní delikty tak rozčlenit do těchto skupin⁶³:

- a. přestupky
- b. jiné správní delikty fyzických osob
- c. správní delikty právnických osob
- d. správní delikty podnikatelů (správní delikty právnických osob a tzv. fyzických podnikajících osob)
- e. správní disciplinární delikty
- f. tzv. správní pořádkové delikty

8.2. Přestupky

Ze správních deliktů jsou (alespoň částečně) kodifikovány pouze přestupky a to v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen přestupkový zákon či PŘZ), který obsahuje jak hmotněprávní úpravu, tak i úpravu procesněprávní. Právě přestupky mají nejen svou úpravou (kodifikací) k trestným činům nejbližší, často jednání, které kvantitativně nedosahuje úrovně trestného činu, je upraveno právě jako přestupek (např. krádež), rovněž tak pachatelem přestupku může být, stejně jako v případě trestných činů, pouze fyzická osoba (srov. ustanovení § 3 PŘZ, odpovědnost za přestupek je založena na zásadě zavinění, porušení povinnosti uložené právnické osobě pak řeší ustanovení § 6 PŘZ).

Hmotněprávní část zahrnuje jednak část obecnou, která upravuje základy odpovědnosti za přestupek (definici přestupku, okolnosti vylučující protiprávnost, zavinění, věk a nepříčetnost, sankce a ochranná opatření, zánik odpovědnosti za přestupek a v neposlední řadě i časovou, místní a osobní působnost přestupkového zákona), i část zvláštní, která upravuje některé druhy přestupků (skutkové podstaty přestupků na

⁶³ Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 454, Sládeček, V. Obecné správní právo. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, str. 191 či Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 15 – 16, u poslední pramene srov. i jiné dělení správních deliktů, str. 16 – 17.

jednotlivých úsecích veřejné správy pak však upravuje velké množství zvláštních zákonů, např. zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, zákon č. 289/1995 Sb., o lesích, zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví, zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti, zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství, zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon a další).

Procesní část upravuje soustavu orgánů, které přestupky projednávají, jejich věcnou a místní příslušnost, účastníky přestupkového řízení (správní řád se v tomto ohledu tedy nepoužije ani subsidiárně), průběh přestupkového řízení, opravné prostředky a dva druhy zkráceného přestupkového řízení (blokové a příkazní řízení).

Taková sjednocující úprava pro ostatní druhy správních deliktů bohužel v současné době citelně chybí.

8.2.1. Působnost časová

Časová působnost, jak již zmíněno výše, je upravena v obecné části přestupkového zákona, konkrétně v ustanovení § 7.

§ 7

odst. 1: Odpovědnost za přestupek se posuzuje podle zákona účinného v době spáchání přestupku; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, je-li to pro pachatele příznivější.

odst. 2: Pachateli lze uložit pouze takový druh sankce, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o přestupku rozhoduje.

odst. 3: O ochranném opatření se rozhodne podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.

Rozsahem i obsahem text odpovídá ustanovení § 16 předchozího trestního zákona č. 140/1960 Sb., ze kterého pravděpodobně také vycházel. Tato základní pravidla rovněž odpovídají i úpravě v novém trestním zákoníku, přestupkový zákon však narozdíl od něj neřeší případy změny zákona během páchaní přestupku, změn zákona od jeho spáchání do jeho projednání, ani nevymezuje dobu spáchání přestupku, tedy zda je rozhodující doba jednání či doba následku přestupku (to je logickým odrazem toho, že vycházel ze vzoru předchozího trestního zákona). Za dobu spáchání přestupku se tak, narozdíl od

nové výslovné úpravy v trestním zákoníku, považuje doba, kdy byl přestupek dokonán, tedy nikoliv doba kdy pachatel konal či byl povinen konat⁶⁴.

Tato ustanovení o časové působnosti se vztahují na všechny přestupky, tedy i pokud jsou upraveny ve zvláštních zákonech, pokud tyto neobsahují vlastní úpravu časové působnosti.

De lege ferenda by bylo vhodné sladit úpravu časové působnosti v trestním zákoníku a v přestupkovém zákoně. Především stále rozdílné chápání okamžiku, kdy byl trestný čin/přestupek spáchán, nelze považovat za šťastný stav.

Co se týče časové působnosti přestupkového zákona na přestupkové řízení, neobsahuje zákon vlastní úpravu. Vycházíme-li z ustanovení § 51 PŘZ, je nutno tuto otázku posuzovat dle příslušného ustanovení ve správním řádu, tedy podle zákona č. 500/2004 Sb. (dále jen správní řád či SpŘ). Toto ustanovení nacházíme v § 179 odst. 1 SpŘ: „Řízení, která nebyla pravomocně skončena před účinností tohoto zákona, se dokončí podle dosavadních předpisů.“ Účinnost správního řádu nastala dnem 1. ledna 2006, na řízení o přestupcích, které započalo před tímto datem je tak nutno užít předchozího správního řádu, tedy zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení.

8.2.2. Působnost místní

Základním principem místní (územní) působnosti přestupkového zákona je dle ustanovení § 8 odst. 1 **princip teritoriality**. Přestupek se posuzuje podle přestupkového zákona, pokud byl spáchán na území České republiky jejím státním občanem či cizincem (bezdomovcem)

Princip personality se v přestupkovém právu neprojevuje tak výrazným způsobem jako v právu trestním (srov. kapitola 2.2.). Působnost zákona se zde vztahuje pouze na ty přestupky, které v cizině spáchal občan České republiky (nebo cizinec, který má na území ČR trvalý pobyt) a jsou vyjmenovány v ustanovení § 8 odst. 2 PŘZ. Jsou to jednak přestupky dle ustanovení § 49 odst. 1 písm. b) a c) PŘZ, tedy přestupky proti

⁶⁴ Červený, Z., Šlauf, V., Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 16. vydání. Praha: Linde, 2009, str. 35.

občanskému soužití, kterých se dopustí ten, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví či úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním, a ustanovení § 50 PŘZ, tedy přestupky proti majetku. Toto deliktní jednání je postihováno pouze za předpokladu, že nedošlo k projednání v cizině (k tomu příslušnými zahraničními orgány), toto je vyjádřením zásady *ne bis in idem* (nikoliv dvakrát v téže věci) směřující k tomu, aby pachatel, který byl již jednou v cizině za konkrétní skutek potrestán, nepodléhal doma dalšímu postihu. Přitom zde není rozhodující, zda cizí orgán dané jednání potrestal či nepotrestal, podstatné je, že o něm bylo jednáno a rozhodnuto (neznamená to tedy, že pachatel, který z rozhodnutí příslušného zahraničního orgánu trestu unikl, bude potrestán doma, i rozhodnutí o beztrestnosti pachatele zakládá překážku věci rozhodnuté).

Dále je principem personality ovládán takový přestupek, kterým občan České republiky (nebo cizinec, který má na území ČR trvalý pobyt) porušil povinnost, kterou má podle předpisů platných v České republice mimo území republiky (teorie jako příklady uvádí oznamovací povinnost ve vztahu k českému zastupitelskému orgánu nebo povinnost zachovat mlčenlivost o utajovaných informacích dle ustanovení § 65 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti⁶⁵), nebo jestliže to vyplývá z mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána.

Tyto typy přestupků spáchaných v cizině, na které dopadá princip personality, jsou však i podle teorie jen obtížně zjistitelné a tudíž postihnutelné⁶⁶.

8.2.3. Působnost osobní

Pachatelem přestupku může být každá fyzická osoba starší 15 let, není rozhodující, zda jde o občana České republiky, cizího státního příslušníka či osobu bez státní příslušnosti.

Z působnosti přestupkového zákona jsou vyňaty osoby uvedené v ustanoveních § 9 a 10 a to buď na základě zákona nebo mezinárodního práva. Jsou to prezident republiky,

⁶⁵ Červený, Z., Šlauf, V., Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 16. vydání. Praha: Linde, 2009, str. 37.

⁶⁶ Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 63 – 64.

soudci Ústavního soudu, diplomatictí zástupci a členové jejich rodin tvořící součást jejich domácnosti, konzulární úředníci a konzulární zaměstnanci (pokud jde o úkony prováděné při výkonu konzulárních funkcí).

Dle ustanovení článku 27 odst. 3 Ústavy podléhají poslanci a senátoři za spáchané přestupky pouze disciplinární pravomoci komory, jejímiž jsou členy, pokud zákon nestanoví jinak. Zákon jinak stanoví: dle ustanovení § 9 odst. 3 PřZ jsou poslanci a senátoři vyňati z působnosti přestupkového zákona pouze pokud sami o projednání přestupku v disciplinárním řízení požádají. Toto disciplinární řízení se vede podle zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, resp. podle zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, a příslušným orgánem je pak mandátový a imunitní výbor Poslanecké sněmovny/Senátu. Nejvyšší správní soud pak judikoval, že toto ustanovení Ústavy se nevztahuje na jiné správní delikty: „Za situace, kdy však termín přestupek a jiný správní delikt na jiném místě Ústava výslovně rozlišuje, taková úvaha nemůže obstát (viz čl. 65 odst. 1: „prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.“). Vylučuje-li článek 27 odst. 3 Ústavy k disciplinárnímu řízení poslance nebo senátora přestupky a nečiní tak výslovně i pro případy jiných správních deliktů, nelze toto ustanovení vykládat extenzivně tak, že se vztahuje na jakékoli delikty.“⁶⁷

Osoby, které podléhají vojenské kázeňské pravomoci, příslušníci bezpečnostních sborů a osoby, které vykonávají trest odnětí svobody nebo zabezpečovací detenci jsou rovněž z působnosti přestupkového zákona vyňaty, jejich deliktní jednání se posoudí podle zvláštních právních předpisů jako kázeňský přestupek. Toto projednání je dáno obligatorně dle zákona, pachatelé těchto přestupků tedy nemohou narozdíl od poslanců a senátorů volit mezi přestupkovým a kázeňským řízením.

8.3. Ostatní správní delikty

Bohužel ostatní kategorie správních deliktů vlastní (alespoň částečnou) kodifikaci nemají. Nutno podotknout, že taková kodifikace všech správních deliktů by s ohledem

⁶⁷ NSS 5 As 4/2005-92

na rozsah oblastí veřejné správy, jakož i na nutnost reagovat pružně na měnící se společenské podmínky v jednotlivých oblastech byla problematická⁶⁸. Ohledně řízení se využívá subsidiární úloha správního řádu, jinak vždy záleží na ustanoveních zvláštního zákona, jakým způsobem upraví základy odpovědnosti za správní delikt, jakou sankci a v jaké výši za jeho spáchání určí a určuje samozřejmě i procesní odchylky od úpravy ve správním řádu. Tento nekoncepční přístup a absence jakéhokoliv základu pro stíhání ostatních správních deliktů (či všech správních deliktů) jsou obecně považovány za důvody volající po výrazném zkvalitnění stávající úpravy.

Nejmarkantněji se to projevuje především u jiných správních deliktů fyzických osob. Jelikož jsou tyto správní delikty vyňaty z působnosti přestupkového zákona (často však není u konkrétních skutkových podstat zcela zřejmé, proč pro ně zákonodárce nezvolil režim přestupků), nelze pak na pachatele výslovně vztáhnout žádné ustanovení přestupkového zákona o okolnostech vylučujících protiprávnost, o zániku trestnosti, o zásadě presumpce nevinny, zásadě rovnosti před zákonem či zákazu retroaktivity. Tyto instituty nejsou ovšem jednotně upraveny ani u ostatních správních deliktů. Zde je nutno využít analogie ve prospěch pachatele a vycházet tedy nejvíce z úpravy v přestupkovém zákoně⁶⁹.

Absence obecných ustanovení pro ostatní správní delikty tak rovněž způsobuje, že zde narozdíl od úpravy přestupků není zákonné ustanovení o časové působnosti, které by se na ně bezprostředně vztahovalo. Ani Listina základní zásady, které by se bezprostředně vztahovaly na oblast správního trestání, neobsahuje. Články 39 a 40 Listiny se pak výslovně toliko vztahují na řízení trestní. Přesto již ustálená judikatura Nejvyššího správního soudu vyjádřila názor, že daná ustanovení je nutno vztahovat i na řízení správní a že tedy tyto základní trestněprávní principy je třeba uplatnit i v rámci trestání správního⁷⁰. V úvahu rovněž připadá již výše zmíněná analogie ve prospěch pachatele s úpravou v přestupkovém zákoně.

Nejvyšší správní soud se vyjádřil i přímo k ustanovení čl. 40 odst. 6, které časovou působnost v Listině upravuje (viz kapitola 3.2.): „Ústavní záruka vyjádřená v článku 40

⁶⁸ 5 As 4/2005-92

⁶⁹ Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 26 – 33.

⁷⁰ Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 441 a tam uvedené poznámky pod čarou.

odst. 6 in fine Listiny základních práv a svobod a spočívající v přípustnosti trestání podle nového práva, jestliže je taková úprava pro pachatele výhodnější, platí i v řízení o sankci za správní delikty. Ve svých důsledcích znamená, že rozhodnutí, které za účinnosti nového práva ukládá trest podle práva starého, se musí ve svých důvodech vypořádat s otázkou, zda nové právo vůbec převzalo staré skutkové podstaty, a pokud ano, zda tresty za takové delikty ukládané jsou podle nového práva mírnější nebo přísnější než podle práva starého.⁷¹

⁷¹ NSS 6 A 126/2002, rovněž tak např. i rozsudek Městského soudu v Praze 28 Ca 151/2002-34.

9. Rozhodnutí o nevykonání, resp. poměrném zkrácení, trestu dle ustanovení § 419

Jediným dalším ustanovením nového trestního zákoníku, které je bezprostředně spjato s jeho časovou působností, je (bohužel jediné) přechodné ustanovení § 419 v části třetí Přechodná a závěrečná ustanovení.

Toto ustanovení řeší tresty uložené za „zanikající“ trestné činy.

Trest uložený přede dnem nabytí účinnosti trestního zákoníku za čin, který dle tohoto zákona již není trestným činem, popřípadě jeho nevykonaný zbytek, se **nevykoná**. O tomto rozhoduje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, v neveřejném zasedání (pokud věc v prvním stupni rozhodoval samosoudce, rozhodne bez nařízení jednání), viz § 240, § 314b odst. 5 a § 465 TrŘ).

Byl-li za čin, který dle tohoto zákona již není trestným činem a sbíhající se trestný čin uložen úhrnný nebo souhrnný trest, soud trest **poměrně zkrátí**, přitom přihlédně ke vzájemnému poměru závažnosti činů, které ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona nejsou trestnými činy, a sbíhajících se trestných činů⁷². O tomto postupu rovněž rozhoduje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni, učiní tak ovšem ve veřejném zasedání.

Soudy zde rozhodují z úřední povinnosti, není třeba návrh odsouzeného či jiné osoby, proti usnesení soudu je přípustná stížnost.

Právě toto ustanovení se stalo velkým předmětem zájmu médií na přelomu let 2009 a 2010⁷³, kdy ta v široké míře informovala o hromadném propouštění pachatelů zejména

⁷² Toto řešení je tradiční, srov. ustanovení § 296 – 298 trestního zákona č. 140/1961 Sb. či ustanovení § 309 trestního zákona č. 86/1950 Sb.

⁷³ Např. idnes.cz: „Kulový blesk“ za mřížemi: soudy a káznice chystají propuštění tisíce vězňů (článek ze dne 22. prosince 2009), Vězni zamířili na svobodu. Brány jim otevřel nový trestní zákoník (článek ze dne 1. ledna 2010), lidovky.cz: Na Nový rok se otevřely brány věznic stovkám lidí (článek ze dne 2. ledna 2010), 'Amnestie' začala, věznice již opustilo skoro 300 trestanců (článek ze dne 1. ledna 2010), aktuálně.cz: Přes 290 vězňů opustilo věznice, už nejsou zločinci (článek ze dne 1.1.2010) a mnohé další včetně televizních zpravodajství.

drobných krádeží, tedy trestného činu dle ustanovení § 247 odst. 1 písm. e) předchozího TrZ⁷⁴.

Právě nutnost posoudit tyto konkrétní případy krádeží a vydat usnesení o nevykonání trestu nebo trest poměrně zkrátit vedla na některých okresních soudech k nezbytnému prostudování až několika tisíc spisů.

Časová působnost trestního zákoníku se tak na pár dnů ocitla v samém centru mediálního zájmu.

⁷⁴ *Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní a byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.* Nové znění v § 205 odst. 2 *Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za čin uvedený v odstavci 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán* znamená, že k potrestání musí pachatel naplnit některou z alternativ uvedenou pod písm. a) až e) v odstavci 1. Je otázkou zda toto byl skutečně záměr zákonodárce, v důvodové zprávě odůvodnění tohoto kroku chybí. viz i Říha, J. *Nové pojetí trestného činu krádeže*. Trestněprávní revue, 2009, č. 10, str. 291.

10. Časová působnost trestního zákona ve formálním a materiálním smyslu

Problematiku týkající se uplatnění pro pachatele příznivější úpravy můžeme nazírat ze dvou stránek: formální a materiální.

10.1. Pojetí ve formálním smyslu

Pokud budeme ustanovení o časové působnosti zákona, a konkrétně jeho část zabývající podmínkou použití nové (příznivější) právní úpravy na čin spáchaný před jeho vstupem v účinnost, posuzovat na základě znění zákona, jistě nečiní obtíže uzavřít toto konstatováním, že ona příznivější úprava se začíná na pachatele vztahovat skutečně až svým vstupem v účinnost. Zákon zde hovoří jasně: „*Trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán*“. V praxi ani teorii nejsou (resp. nemohou být, protože jiný závěr by znamenal špatný výklad zákona) s tímto spojeny žádné interpretační potíže. Jen ten trestní zákon, který je platný a účinný, může právně působit, tzn. dopadat právně relevantně na předmět své regulace⁷⁵. Tedy i za předpokladu, že je jisté, že úprava bude pro pachatele po nějaké stránce příznivější, je nutné se stále držet účinné právní úpravy.

Tento přístup můžeme nazvat **pojetím časové působnosti ve formálním smyslu**.

10.2. Pojetí v materiálním smyslu

Otázkou zůstává, zda by orgány činné v trestním řízení měly aplikovat určitý specifický postup s ohledem na již platnou, ovšem neúčinnou právní úpravu. Neměly by např. s ohledem na „zanikající“ trestné činy určitá jednání nadále nepostihovat, pokud je více než zřejmé (resp. je zde pravděpodobnost hraničící s jistotou), že do budoucna toto

⁷⁵ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 109.

jednání již nebude nadále zákonodárcem považováno za trestný čin (zákonodárce dal tuto skutečnost platnou právní úpravou najevo)? V případě „zanikajících“ trestných činů se v praxi v některých případech takové konkrétní zohlednění této situace uplatnilo, z toho pak vyplývaly určité specifické postupy orgánů činných v trestním řízení. Lze důvodně předpokládat, že v případě velkých změn, mezi které lze široce mediálně prezentované zanikání vybraných trestných činů zařadit, bude jisté zohlednění pravidlem, ač vlastně zákonem nijak nepodpořeným.

Takovéto zohlednění platné avšak neúčinné úpravy pojetí můžeme označit jako **pojetí časové působnosti v materiálním smyslu**. Takové pojetí nemá samozřejmě oporu v zákoně a zůstává tak pouze na úrovni teorie. Pro orgány činné v trestním řízení se však vyřešení si takovéto otázky v praxi může stát vysoce aktuální, právě přístup některých těchto orgánů ke stíhání „zanikajících“ trestných činů popsany v kapitole 10 potvrzuje, že již probíhající legisvakanční lhůta nového trestního zákoníku měla v tomto ohledu v praxi dopad.

Na základě pojetí časové působnosti v materiálním smyslu je nutno si odpovědět na otázku, kdy by se nová úprava v praxi stávala pro pachatele skutečně příznivější. Pokud by to mělo být dříve než dnem vstupu v účinnost, pak tedy dnem platnosti?⁷⁶ Či ještě dříve, např. zpracováním věcného záměru trestního zákoníku, programovým prohlášením vlády či takovou změnou politických poměrů, která by značila celospolečenskou shodu na tom, že konkrétní jednání už nemůže být považováno za trestný čin?

Domnívám se, že pokud bychom ze strany orgánů činných v trestním řízení v praxi přistoupili na pojetí příznivější úpravy v materiálním smyslu, pak by nejzazší hranicí byl den vstupu konkrétní úpravy v platnost, kdy existuje jistota budoucí účinné právní úpravy (ta je ale srážena novelizacemi už v legisvakanční lhůtě, což potkalo i nový trestní zákoník), ale ani ostatní případy nelze a priori vyloučit (např. pokud dojde k takové změně státního zřízení, že některá ustanovení se stanou fakticky obsoletní⁷⁷), i když zůstávají především v rovině teorie.

⁷⁶ Tedy dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů. K rozdílu mezi platností a účinností viz kapitola 5.

⁷⁷ Najít takové ustanovení není ani s ohledem na relativně nedávnou změnu politického režimu jednoduché, např. trestný čin příživnictví dle ustanovení § 203 zákona č. 140/1961 Sb. v tehdejší znění,

11. Problém tzv. "zanikajících" trestných činů

Ačkoliv z teoretického hlediska rozdělení náhledu na časovou působnost trestního zákona, resp. úpravy příznivější pro pachatele, na formální a materiální nečiní potíže, její aplikace v praxi je samozřejmě obtížná a vyvolává řadu otázek a problémů.

Faktická aplikace materiálního přístupu orgány činnými v trestním řízení by vedla k porušení řady základních zásad trestního řízení. Netrestání či nestíhání jednání, které naplňuje skutkovou podstatu některého trestného činu je vždy třeba opřít o konkrétní zákonné ustanovení (např. trestní stíhání je nepřípustné dle § 172 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 11 odst. 1 TrŘ).

Přesto praktické řešení této otázky nabylo nejpozději dnem 9. února 2009, tedy dnem, kdy byl ve Sbírce zákonů vyhlášen a tedy vstoupil v platnost nový trestní zákoník, na aktuálnosti, neboť některé činy tento zákoník narozdíl od předchozí úpravy již nepostihuje jako trestné. Mezi takové „zanikající“ trestné činy patřilo např. **záškodnictví** (§ 96 předchozího TrZ), **ohrožení pod vlivem návykové látky** spáchané **z nedbalosti** (§ 201), **nedovolená výroba lihu** (§ 194, pokud by však taková výroba probíhala ve větším rozsahu, je možné toto jednání subsumovat pod trestný čin Neoprávněné podnikání dle § 251 nového TrZ), **pytláctví** v případě zvěře či ryb nepatrné hodnoty (§ 178a), **zanedbání povinné výživy** po dobu max. 4 měsíců (§ 213), **týrání zvířete** osobou, která byla za obdobný přestupek v posledním roce postižena nebo za takový čin v posledních dvou letech odsouzena (pokud zvíře nebylo týráno zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem nebo surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném, § 203)⁷⁸ či tzv. „**ěčkové**“ **krádeže**, tedy ustanovení § 247 odst. 1 písm. e) předchozího TrZ, kdy se tohoto trestného činu dopustil ten, kdo si přisvojil cizí věc tím, že se jí zmocnil, a byl za takový čin

který můžeme chápat jako malý symbol předchozího režimu v katalogu trestných činů, se nadále stíhal i několik měsíců po listopadu 1989 až do svého zrušení zákonem č. 175/1990 Sb.

⁷⁸ Nejen zmírnění ve srovnání s předchozí úpravou, ale i celková formulace a obsah této skutkové podstaty jsou dle mého názoru velmi nešťastné. Např. utýrání zvířete, které se neodehraje na veřejnosti nebo na místě veřejně přístupném, není trestným činem. Jakou roli zde vlastně hraje veřejně přístupné místo, pokud se navíc jedná o trestný čin zařazený do hlavy VIII, tedy mezi trestné činy proti životnímu prostředí?

v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán (tuto skutkovou podstatu v novém TrZ částečně nahrazuje ustanovení § 205 odst. 2, více k tomu viz poznámka pod čarou č. 73).

Nejmarkantněji se toto projevilo v posuzování jednání dle ustanovení § 180d starého TrZ⁷⁹, tedy trestného činu **Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění**⁸⁰, který od 1.ledna 2010 přestal být trestným činem, přesto toto ustanovení v legisvakanci lhůtě zůstalo v platnosti a policejní orgány, státní zastupitelstva a okresní soudy stály před úkolem, jak s touto situací během následujících necelých jedenácti měsíců naložit, neboť ani nový trestní zákoník ani zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, řešení nenabídly, přesto dle mého názoru nelze přejít bez povšimnutí, že zákonodárce se rozhodl konkrétní jednání již trestně nepostihovat a vyjádřil tak skutečnost, že společnost tedy na tomto postihu již nemá zájem.

Právě na tomto příkladě demonstruji postup orgánů činných v trestních řízeních k těmto druhům trestných činů, i když jsem si vědom určitých specifik tohoto konkrétního trestného činu spočívajících v tom, že:

- a) část jednání spadající pod § 180d starého TrZ je i nadále trestná dle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) nového TrZ, tedy *ten, kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo*

⁷⁹ K zakotvení tohoto trestného činu, které bylo ve středu velkého mediálního zájmu, došlo novelou č. 411/2005 Sb. s účinností od 1.7.2006. Více viz Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 227, Vondruška, F., Růžička, M. *K novým pravidlům pro řidiče a jejich trestnímu (a nejen trestnímu) postihu ve světle novelty provedené zákonem č. 411/2005 Sb.* Trestněprávní revue, 2006, č. 10, str. 299, či Říha, J. *Trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d trestního zákona.* Bulletin advokacie, 2007, č. 1, str. 30.

⁸⁰ *Kdo řídí motorové vozidlo, ačkoliv není držitelem příslušného řidičského oprávnění podle zvláštního zákona, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.*

odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu spáchá trestný čin **Maření výkonu úředního rozhodnutí** (a vykázaní)⁸¹.

Toto ustanovení je v praxi využitelné zejména k postihu toho, kdo řídí motorové vozidlo, ačkoliv mu bylo **odňato** řidičské oprávnění (viz důvodová zpráva).

Dle zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, je třeba rozlišovat pojmy:

- **odnětí** – pokud držitel řidičského oprávnění zcela pozbyl zdravotní způsobilost či zcela pozbyl odbornou způsobilost
- **podmínění** – při částečném pozbytí zdravotní způsobilosti
- **omezení** – při částečném pozbytí odborné způsobilosti
- **pozbytí** – uložení zákazu činnosti řízení motorových vozidel či důsledek dosažení celkového počtu bodů v bodovém hodnocení řidičů
- **pozastavení** – předběžné opatření, v jehož důsledku držitel řidičského oprávnění nesmí po přechodnou dobu platnosti pozastavení řídit motorová vozidla
- **zadržení** – policistou či rozhodnutím obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- **či vzdání se řidičského oprávnění**

Dle Kněžíňka⁸² lze pod ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) nového TrZ subsumovat **odnětí**, **podmínění** a **omezení řidičského oprávnění**. S tímto závěrem lze souhlasit, neboť výklad, že jako trestný čin Maření výkonu úředního rozhodnutí by se mělo stíhat např. i pozbytí řidičského oprávnění (nejčastěji pravděpodobně půjde o tzv. „*vybodování*“) jde proti úmyslu zákonodárce, který nezačleněním skutkové podstaty TČ **Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění** dal zřetelně najevo tendenci dané jednání soudně

⁸¹ Za účinnosti starého TrZ byl souběh trestného činu Maření výkonu úředního rozhodnutí dle ustanovení § 171 odst. 1 písm. c) a trestného činu Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění dle ustanovení § 180d možný a běžný.

⁸² Viz velmi přesný a trefný článek Kněžíňka, J. *K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku*. Trestněprávní revue, 2009, č. 7, str. 197.

netrestat. Posouzení správnosti tohoto rozhodnutí zákonodárce by vydalo na samostatnou práci, a proto se mu nevěnuji.

- b) jednání je stále postižitelné jako přestupek dle ustanovení § 22 odst. 1 písm. e) PŘZ.
- c) stále aktuální proklamace politických představitelů, kteří již v legisvakanční lhůtě avizovali **snahu o navrácení tohoto trestného činu do trestního zákoníku**⁸³. Je třeba brát v potaz, že i toto mělo nemalý vliv na orgány činné v trestním řízení.
- d) v neposlední řadě i veřejné mínění, kdy zakotvení či zrušení tohoto trestného činu je vždy veřejností vnímáno (a médií prezentováno) velmi rozporuplně⁸⁴.

Oficiální sjednocující či doporučující stanovisko ve věci stíhání „zanikajících“ trestných činů nebylo Ministerstvem spravedlnosti či Nejvyšším soudem vydáno.

Na základě konzultací s okresními a krajskými soudy a okresními státními zastupitelstvími jsem se pokusil sestavit postup, jak v praxi přístup k tomuto problému probíhal i s jednotlivými odchylkami.

11.1. Postup policejních orgánů

O trestném činu dle §180d **Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění** se zpravidla konalo zkrácené přípravné řízení dle ustanovení § 179a – 179f⁸⁵ TrŘ. Věci, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, projedná samosoudce ve zjednodušeném

⁸³ Např. idnes.cz: Jízda bez řidičáku by znovu mohla vynést rok vězení (článek ze dne 5. ledna 2010), Řízení bez průkazu možná bude opět trestným činem (článek ze dne 27. ledna 2010) a další.

⁸⁴ Např. Máte slovo, televizní pořad ČT1 ze dne 21.1.2010.

⁸⁵ Neboť nejenže dle trestního řádu příslušelo konat řízení o tomto trestném činu okresním soudům a horní hranice odnětí svobody činila jeden rok, tedy nepřevyšovala tři roky, ale v drtivé většině případů byl pachatel z povahy věci přistižen při činu.

řízení před soudem dle ustanovení § 314a až 314g TrŘ. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce jsem se rozhodl pracovat pouze s nejběžnější situací a postup orgánů činných v trestném řízení představit na modelové situaci stíhání trestného činu **Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění bez souběhu** s jiným trestným činem, odchylky od tohoto jsou pak v textu zmíněny.

Ze strany policejních orgánů (pravděpodobně na většině míst) nedocházelo k postupu dle ustanovení **§ 179c odst. 1** ve spojení s ustanovením **§ 159a odst. 1 písm. a) TrŘ**, tedy odevzdání věci příslušnému orgánu k projednání přestupku, ale tyto orgány věc překládaly státnímu zástupci jako trestný čin.

11.2. Postup okresních státních zastupitelstev⁸⁶

Rovněž tak státní zastupitelstva se neuchylovala k postupu dle ustanovení **§ 179c odst. 2 písm. c) TrŘ** a věc neodevzdávala jiným příslušným orgánům k projednání přestupku, ale toto řízení končilo podáním návrhu na potrestání okresnímu soudu dle ustanovení **§ 179c odst. 2 písm. a) TrŘ**.

Tento postup ovšem nebyl jednotný po celou legisvakanční dobu. Některá okresní státní zastupitelství začala ve druhé polovině roku 2009 návrhy na potrestání **nepodávat**. Důvodem byl právě ohled na skutečnost, že zmiňovaný čin nebude od 1.ledna 2010 trestný, a trest, který by se uložil, by se pravděpodobně nestihl vykonat na základě přechodného ustanovení § 419 nového trestního zákoníku (viz kapitola 9). Některá státní zastupitelství tento postup praktikovala od měsíce září, jiná se k němu uchylovala bohužel až v prosinci 2009.

Tento postup, ač ho můžeme považovat ze strany státního zastupitelství za logickou snahu se v praxi vyrovnat se zákonem nepředpokládaným problémem, ovšem zcela

⁸⁶ Pod tímto označením mám na mysli i obvodní státní zastupitelství v Praze a Městské státní zastupitelství v Brně ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 zákona č.283/1993 Sb., o státním zastupitelství. Srov. i ustanovení § 12 odst. 5 TrŘ.

koliduje s některými základními zásadami trestního řízení, jež jsou vyjádřeny v ustanovení § 2 TrŘ. Rozpor lze spatřovat především se:

- **zásadou legality** dle ustanovení § 2 odst. 3 TrŘ, která spočívá v tom, že státní zástupce je **povinen stíhat všechny** trestné činy, o nichž se dozví.
Zásada legality tedy vyjadřuje povinnost státního zástupce dbát zákonem stanovenými prostředky, aby byl řádně a včas stíhán **každý** pachatel **každého** trestného činu.⁸⁷
- **zásadou oficiality** dle ustanovení § 2 odst. 4 věta první TrŘ, tedy jestliže zákon nestanoví něco jiného, postupují orgány činné v trestním řízení z úřední povinnosti. Z této zásady tak vyplývá povinnost orgánů činných v trestním řízení provést určitý procesní úkon, jsou-li dány zákonné podmínky pro jeho provedení.
- **zásadou rychlosti řízení** dle ustanovení § 2 odst. 4 věta druhá TrŘ, tedy že orgány činné v trestním řízení musí trestní věci projednávat co nejrychleji.⁸⁸
Zásada rychlosti řízení je úzce spojena se zásadou oficiality (což se projevuje i jejich zařazením do stejného odstavce). T. Gřivna k této zásadě poznamenává: Bylo by porušením zásady oficiality, jestliže by si orgán činný v trestním řízení počínal liknavě – nevytvářel podmínky pro provedení úkonu nebo dokonce **oddaloval provedení úkonu, ačkoliv jsou podmínky pro jeho provedení dány**⁸⁹.

Rovněž lze spatřovat kolizi se základní zásadou trestného práva hmotného **nullum crimen sine lege**, tedy že pouze zákon stanoví, které jednání je trestným činem a není tak v kompetenci orgánů činných v trestním řízení nahrazovat svým rozhodnutím znění zákona, naopak jsou při posuzování trestných činů vázáni zákonem, z kterého trestnost

⁸⁷ Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2007, str. 120.

⁸⁸ Srov. i čl. 38 odst. 2 Listiny a ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., zákona o soudech a soudcích.

⁸⁹ Gřivna, T. *Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení*. Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2006, str. 17.

jednoznačně vyplývá a po posouzení toho, zda jsou naplněny znaky skutkové podstaty, jsou povinny jej stíhat.

11.3. Postup okresních soudů⁹⁰

Rozdílnost postupů orgánů činných v trestním řízení se pak projevovala především v rozhodování soudů okresních. Některé soudy nezohlednily novou (i když zatím neúčinnou) úpravu a za uvedené činy stále udělovaly tresty s odkazem na to, že je používán stále účinný právní předpis.

Tento přístup vedl bohužel k poněkud paradoxní situaci, kdy byly udělovány tresty ještě poslední prosincový týden roku 2009, aby následně pár dní poté bylo vydáno usnesení dle ustanovení § 419 nového TrZ o tom, že se **tento trest nevykoná**. Mám za to, že takový postup zbytečně vedl k nadměrnému zatěžování soudů a narušení snahy o hospodárnost řízení, neboť o jedné věci musel týž soud v krátké době rozhodovat vícekrát.

Podobně jako u státních zastupitelství převážila, především ve druhé polovině legisvakantní lhůty, tendence se podanými návrhy na potrestání (příp. žalobami) až do konce roku 2009 nezabývat a následně je postupovat jako přestupky. Někteří soudci se tak vědomě vystavovali riziku kárného postihu, neboť porušovali předepsanou lhůtu tří týdnů, ve které byli povinni dle ustanovení § 181 odst. 3 TrŘ nařídit ve věci hlavní líčení. Rovněž i zde lze obdobně spatřovat rozpor s výše zmíněnými procesními zásadami.

Část soudů ovšem novou úpravu při svém rozhodování přece jen zohlednila a věc pak zpravidla postupovala dle ustanovení § 314c odst. 1 písm. a) z důvodů § 188 odst. 1 písm. b) a § 171 odst. 1 TrŘ jako přestupek. Zdůvodnění však bylo ve stejných

⁹⁰ Obdobně jako v pozn. 86 mám na mysli i obvodní soudy v Praze a Městský soud v Brně ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 a 2 zákona o soudech a soudcích. Srov. i ustanovení § 12 odst. 4 TrŘ a čl. 91 odst. 1 Ústavy.

případech mnohdy nejednotné. Soudy věc odkazovaly jako přestupek především s odkazem na:

1. **Nepatrnou společenskou nebezpečnost trestného činu dle ustanovení § 3 odst. 2 předchozího TrZ** (*Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu*⁹¹).
2. **Ustanovení § 65 předchozího TrZ o zániku nebezpečnosti trestného činu pro společnost.** Část praxe postup dle tohoto ustanovení odmítla s logickým zdůvodněním, že zde nelze hovořit o úplném zániku nebezpečnosti trestného činu pro společnost, neboť i při zohlednění nové trestní úpravy zůstává tento čin stále přestupkem dle ustanovení § 22 odst. 1 písm. e) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.
Přesto se v praxi našlo pro toto ustanovení uplatnění, neboť došlo k jeho využití v případě souběhu § 180d s jiným trestným činem (nejčastěji typicky s trestným činem **Maření výkonu úředního rozhodnutí** dle ustanovení § 171 předchozího TrZ). Toto lze považovat za vhodný postup, který vyplýval ze snahy některých soudců předcházet přílišnému zatěžování soudů tím, že by za několik týdnů bylo nutno ve veřejném zasedání udělený trest poměrně zkracovat dle ustanovení § 419 nového TrZ. Soud tedy při svém rozhodování trestný čin dle § 180d vypustil s odkazem na zánik jeho společenské nebezpečnosti a trest byl udělen pouze za zbývající trestný čin (trestné činy). Takové posouzení bylo bohužel krajským soudem odmítnuto (viz poznámka pod čarou 94).
3. Soud případně i přímo odkázal ve svém rozhodnutí na **novou úpravu** v již platném **trestním zákoníku č. 40/2009 Sb.** a jeho ustanovení § 419 s odůvodněním, že je pouze věcí náhody a rychlosti řízení v konkrétní věci, zda bude některý z pachatelů trestného činu řízení motorového vozidla bez

⁹¹ K výkladu pojmu nebezpečnost činu pro společnost srov. např. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a.s., 2007, str. 109 a násl. či Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 11 a násl.

řidičského oprávnění za tento nejen odsouzen, ale zda se stihne vykonat trest, o němž by muselo následně muselo být vydáno rozhodnutí, že se nevykoná (případně se v případě souběhu poměrně zkrátí).

Proti těmto usnesením zpravidla podávala okresní státní zastupitelstva **stížnost ke krajskému soudu** dle ustanovení § 314c odst. 4 TrŘ.

Ani tento postup ovšem nebyl jednotný, některá státní zastupitelství zohlednila novou úpravu a postoupení věci jako přestupku respektovala. Obdobně jak již zmíněno výše byl tento postup frekventovanější s blížícím se koncem legisvakanční lhůty.

Pouze za úsměvnou epizodu lze pak považovat postup okresního soudu Plzeň-jih, který novou a v tu chvíli již i účinnou právní úpravu ve svém rozhodování vůbec nereflektoval a v červnu roku 2010 udělil za trestný čin Řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění trest odnětí svobody, nápravu iniciovalo až příslušné státní zastupitelství⁹².

11.4. Postup krajských soudů⁹³

Krajské soudy bohužel často dle ustanovení § 149 odst. 1 písm. b) TrŘ výše zmíněné stížnosti vyhověly a celou věc vracely okresním soudům k novému projednání a rozhodnutí.

K tomuto postupu docházelo ze strany některých krajských soudů pohříchu i na úplném konci roku 2009, což pro okresní soudy ve výsledku znamenalo, že k novému rozhodování o věci docházelo až počátkem ledna 2010, kdy tedy již byly **nuceny na základě ustanovení o časové působnosti** postoupit tuto věc (znovu) správnímu orgánu

⁹² Viz novinky.cz: Omyl soudu: poslal do vězení muže za čin, který už není trestný (článek ze dne 26. června 2010).

⁹³ Obdobně jako v pozn. 86 a 90 mám na mysli i Městský soud v Praze ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Srov. i ustanovení § 12 odst. 4 TrŘ.

jako přestupek, tentokrát samozřejmě bez následného zrušení tohoto rozhodnutí krajským soudem.

Opět lze odkázat na úvahy o ekonomice trestního řízení a pozastavit se nad zásadou hospodárnosti, neboť např. Obvodní soud pro Prahu 2 je dle ustanovení § 37 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, příslušný k řízení v trestních věcech proti pachatelům trestných činů spáchaných porušením právních předpisů mj. silničního provozu, a tak lze předpokládat, že jeho zatíženost případy, které musel ve výsledku řešit dvakrát (ať už docházelo ke zkracování trestů dle ustanovení § 419 nebo „znovupostoupení“ věci jako přestupku po tom, co stejné rozhodnutí zrušil krajský soud), byla enormní. Totéž lze obdobně vztáhnout i na Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 2.

12. Potrestání dle přísnějšího předpisu pro pachatele příznivější?

Velmi paradoxní situace nastala ve chvíli, kdy nedošlo k postoupení zmíněného činu jako přestupku správnímu orgánu a pachateli byl uložen trest dle trestního zákona. Tento postup, kdy došlo k potrestání na základě přísnějšího právního předpisu (v porovnání se zákonem o přestupcích lze jistě považovat potrestání dle trestního zákoníku pro pachatele přísnější, míra společenského odsouzení by alespoň teoreticky měla být vyšší), vedl v konečném důsledku k **faktické beztrestnosti pachatele**, neboť ve většině případů se tento trest již nestihl vykonat, a postup dle přestupkového zákona již po pravomocném rozsudku samozřejmě **možný nebyl** (došlo by tím zejména k porušení zásady **ne bis in idem**). Pachatel potrestaný podle přestupkového zákona tak pocítil citelnější újmu, neboť sankce mu udělená se samozřejmě podle tohoto zákona vykonala.

Obloukem se tak vracíme ke skutečnosti, že pro některé konkrétní pachatele trestných činů dle ustanovení § 180d předchozího TrZ byl zásah nového trestního zákoníku ve výsledku skutečně příznivější, i když jiným způsobem, než zákonodárce původně zamýšlel...

Naproti tomu je třeba poukázat na fakt, že vina odsouzeného je i nadále pravomocně vyslovena, nelze se ani s odkazem na principy časové působnosti trestních zákonů domáhat zrušení rozsudku, odsouzený tak stále nese „cejch“ pachatele trestného činu, což pro něj v konkrétních případech může být psychicky náročnější než fakt, že trestu unikl.

13. Resumé postupu orgánů činných v trestním řízení

Na základě výše popsaného různorodého postupu orgánů činných v trestním řízení lze jen znovu opakovat slova o nadbytečném a zbytečném zatěžování policejních orgánů, soudů a státních zastupitelství a porušování ekonomiky a hospodárnosti trestního řízení.

Nejednotný, nekoordinovaný a někde i chaotický postup, kdy se např. jeden den udělil trest, aby bylo následně druhý den vydáno usnesení o jeho nevykonání, vede i ke zbytečné právní nejistotě a porušení principu rovnosti, neboť i v rámci působnosti jednoho okresního soudu mohli být dva různí pachatelé potrestáni za **stejný** čin **různě**: jeden v trestním řízení, druhý v řízení přestupkovém, prvně zmíněný pachatel nakonec vyvázl fakticky bez trestu, druhému (potrestanému „mírnějším“ právním předpisem) byla např. zakázána činnost řízení motorových vozidel a této sankci neunikl.

Pokud se již někteří soudci odhodlali přihlídnout k materiálnímu pojetí příznivější úpravy, tak jak její chápání navrhuji viz výše, narazili na opět **nejednotný přístup** státních zastupitelství (podání/nepodání stížnosti) a krajských soudů (vyhovění/nevyhovění této stížnosti). Mnohde řešení záviselo na domluvě soudů a státních zastupitelství, kdy se případy po nějaký čas neřešily, aby mohly být od 1.1.2010 postupovány jako přestupky. Toto samozřejmě není řešení na zákonné úrovni, i když lze tento přístup chápat a podporovat.

14. Řešení de lege ferenda

Mám za to, že vhodným řešením případů těch trestných činů, jejichž zrušením úplně **zaniká** i jejich **protiprávnost** (tj. dané jednání není postižitelné ani jako přešůpek či jiný správní delikt), bylo právě ustanovení **§ 65 předchozího TrZ o zániku nebezpečnosti trestného činu pro společnost**. Toto ustanovení bylo od svého vzniku takřka nevyužíváno a i teorie k němu jen velmi těžko hledala příklady⁹⁴. Zánik nebezpečnosti mohl alternativně spočívat buď ve **změně situace** anebo v **osobě pachatele**.

V našem případě by k zániku trestnosti činu došlo změnou situace. Tato změna by spočívala právě v rozhodnutí zákonodárce daný čin do budoucna nestíhat jako trestný⁹⁵. Pokud by se takový postup v praxi prosadil (a nelze vyloučit, že některé soudy k aplikaci tohoto ustanovení na jiné činy než dle ustanovení § 180d skutečně přistoupily), došlo by k poněkud paradoxní situaci, neboť pod vlivem nového trestního zákoníku, který v té době stále dosud nenabyl účinnosti, by došlo k hromadné aplikaci ustanovení o zániku společenské nebezpečnosti, ačkoliv je to právě nový trestní zákoník, který od jejího pojetí jakožto materiálního znaku trestného činu ustupuje. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. obdobné ustanovení (např. zánik společenské škodlivosti, která je materiálním korektivem nově pojímaného formálního pojetí trestného činu) bohužel již neobsahuje, v Hlavě IV., která upravuje podmínky zániku trestní odpovědnosti, jsou pouze dva důvody takového zániku: účinná lítost a promlčení.

Mnohem konformnější řešení, které by bez problému dopadalo i na trestný čin dle ustanovení § 180d, je **zrušení těch trestných činů**, které již nejsou v nové úpravě obsaženy, **dnem vstupu nového kodexu v platnost**. Možností je:

⁹⁴ Např. krádež věcí, jichž se pachatel dodatečně stane vlastníkem, služba v cizím vojsku státu, který se posléze stal spřátelenou zemí či pokud pachatel neposkytl pomoc jinému, ale potom s nasazením vlastního života zachrání před smrtí jinou osobu.

⁹⁵ V praxi došlo k pokusu toto ustanovení aplikovat (viz výše), ale tato myšlenka byla krajským soudem zamítnuta s odůvodněním, že „*legislativní změna není změnou situace, uvedenou v § 65 TrZ*“.

- a) upravit jejich zánik v **přechodných ustanoveních** nového trestního zákoníku, ty by dnem vstupu nového zákoníku v platnost vstoupily v účinnost (bylo by možno zde využít ustanovení § 3 odst. 3 zákona o Sbírce zákonů zmíněné v kapitole 5), dnem vyhlášení tohoto zákona ve Sbírce zákonů by tak byly tyto trestné činy ze starého trestního zákona vyškrtnuty a nedocházelo by k jejich nadbytečnému stíhání.
- b) upravit jejich zánik buď v **samostatném zákoně** či v **zákoně, který zpravidla doprovází** velkou legislativní změnu či nový kodex a jenž přehledně obsahuje změny ve všech ostatních zákonech, které nová úprava způsobuje, typicky tak **zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.**

Tímto řešením by zákonodárce předešel zbytečnému a nejednotnému stíhání zmiňovaných druhů trestných činů, zatěžování soudů postihy jednání, které již sám zákonodárce za trestné nepovažuje, a porušování zásad ekonomiky a hospodárnosti trestního řízení.

V úvahu připadá i opačná otázka: je možné zohlednit v trestním postihu ty trestné činy, které jsou teprve v legisvakanční lhůtě, ale nejsou zatím účinné? Zjednodušeně řečeno dal již zákonodárce najevo, že společnost má na jejich postihu zájem, měla by zde tedy existovat jakási materiální účinnost? Mám za to, že odpověď na tuto otázku je jednoznačná, neboť retroaktivita v neprospěch pachatele je zcela zakázána a v tomto případě je nezbytně nutné trvat na zásadě **nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege (praevia)**, nehledě k tomu, že legisvakanční lhůta (a u nových trestných činů zejména) slouží právě k širšímu seznámení veřejnosti s novou právní úpravou.

15. Některé další problémy časové působnosti nového trestního zákoníku

Mimo problematiky "zanikajících" trestných činů se v praxi v souvislosti s novým trestním zákoníkem objevily i další problémy.

15.1. Zkrácení trestu pod spodní hranici sazby

Absence jiných přechodných ustanovení, která by se řešila otázky spojené s časovou působností nového trestního zákoníku, a pouze obecná formulace ustanovení § 419 o nevykonání, resp. poměrném zkrácení trestu, způsobila v praxi i některé další problémy. Soudy se například v souvislosti se zkracováním trestu byly nuceny vypořádat s otázkou, jak postupovat při krácení trestu, který byl uložen na samé spodní hranici sazby (příklad: pachatel hrozil trest odnětí svobody od 5 do 12 let, soud mu uložil trest v době trvání 5 let, uvedená situace se samozřejmě netýká pouze trestu odnětí svobody, ale i dalších trestů, např. obecně prospěšných prací), **lze pak tyto tresty zkrátit pod spodní hranici sazby?** Teorie na tuto problematiku svůj pohled zatím neposkytla, alespoň část praxe si pak na tuto otázku odpověděla kladně na základě především jazykového výkladu ustanovení § 419, tedy že zde použitý imperativ („...soud trest poměrně zkrátí...“) znamená, že **lze jít i pod dolní hranici uloženého trestu**. Z pohledu teorie by se tak vlastně jednalo o další případ, kdy soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby⁹⁶. Tento postup lze považovat za logický a správný.

15.2. Tresty za zanikající trestné činy uložené po 1. lednu 2010

Dalším praktickým problémem se při doslovném výkladu ustanovení § 419 ukázala situace, kdy byl uložen trest za čin, který již od 1. ledna 2010 není trestný, ale takové

⁹⁶ Viz Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, str. 410 – 411.

rozhodnutí nenabýlo před tímto datem právní moci. Např. byl vydán trestní příkaz, který však zatím nebyl doručen obviněnému, byl doručen až po 1. lednu 2010 a teprve poté tak nabyl právní moci (za předpokladu, že nebyl obviněným podán odpor). Zákon hovoří o *nevykonání* (resp. poměrném zkrácení) *trestu, který byl uložený přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona*, opět tak bylo na praxi, aby našla řešení v situaci, ve které chybělo výslovné zákonné ustanovení, které by ji řešilo. Některé soudy proto přistoupily k analogii ve prospěch pachatele a i tyto případy řešili dle ustanovení § 419, tedy rozhodovaly o nevykonání či poměrném zkrácení trestů. I tento postup soudů lze považovat za správné či přímo nutné řešení dané situace.

15.3. Otázka promlčení trestní odpovědnosti

Další zajímavou problematikou z pohledu časové působnosti nového trestního zákoníku se ve svém článku zabývala O. Polmová⁹⁷. Autorka srovnává ustanovení § 67 odst. 3 předchozího trestního zákona s novým zněním v ustanovení § 34 odst. 4 trestního zákoníku, obě tato ustanovení řeší, resp. řešila, přerušení promlčení trestního stíhání (názvosloví nového trestního zákoníku však již neuvádí spojení „promlčení trestního stíhání“, ale „promlčení trestní odpovědnosti“, dále v textu používám daná spojení jako synonyma).

Ustanovení § 67 odst. 3 písm. a) se týkalo přerušení promlčení trestního stíhání sdělením obvinění pro trestný čin, o jehož promlčení jde, jakož i **po něm následujícími úkony policejního orgánu, státního zástupce nebo soudu směřujícími k trestnímu stíhání pachatele**. Nové ustanovení § 34 odst. 4 písm. a) projevilo snahu **pojem „následující úkony“ konkretizovat** a podle něj se tedy promlčecí doba přerušuje zahájením trestního stíhání pro trestný čin, o jehož promlčení jde, jakož i po něm následujícím **vzetím do vazby, vydáním příkazu k zatčení, zatýkacího rozkazu nebo evropského zatýkacího rozkazu, podáním obžaloby, návrhu na potrestání,**

⁹⁷ Polmová, O. *Otázka promlčení trestní odpovědnosti a přerušení promlčecí doby v návaznosti na změnu právní úpravy v důsledku nabytí účinnosti nového trestního zákoníku*. Trestněprávní revue, 2010, č. 8, str. 251. Případně citace soudu a dalších orgánů bez uvedení zdroje jsou převzaty z tohoto článku, kde je autorka uvádí rovněž bez odkazu na konkrétní judikaturu.

vyhlášením odsuzujícího rozsudku pro tento trestný čin nebo doručení trestního příkazu pro takový trestný čin obviněnému. Písm. b) příslušných ustanovení pak v obou případech shodně upravuje další důvod takového přerušení, tedy pokud pachatel spáchal v promlčecí době trestný čin nový, na který trestní zákon stanoví trest stejný nebo přísnější.

Nový trestní zákoník tak pojem „následující úkony“ omezil taxativním výčtem některých takových úkonů, přičemž jiné podstatné úkony, které za účinnosti předchozího trestního zákona přerušení promlčecí doby způsobovaly, již v novém znění zahrnuty nejsou. Jsou to např. předvolání či předvedení obviněného k výslechu, vydání příkazu k zatčení nebo nařízení hlavního líčení (je otázkou zda nezahrnutí nařízení hlavního líčení do výše zmíněného nového taxativního výčtu není pouze chyba zákonodárce, svým charakterem by totiž do seznamu jistě patřit mělo).

Autorka pak dále upozorňuje na problém, jak řešit nastalou situaci, pokud trestní stíhání bylo zahájeno před 31.prosincem 2009, tedy za účinnosti staré právní úpravy, a byl učiněn úkon (např. právě nařízení hlavního líčení), který dle předchozího trestního zákona znamenal přerušení promlčení trestního stíhání (trestní odpovědnosti), nebo-li bylo jej možno považovat za úkon směřující k trestnímu stíhání pachatele, avšak stíhání nebylo před tímto datem skončeno, tedy pokračovalo již za účinnosti nového trestního zákoníku, který tento důvod ve svém novém taxativním výčtu neobsahuje. Ačkoliv teorie se přiklání k názoru, že taková promlčecí lhůta běží dál i po 1. lednu 2010, případně modifikovaná na základě ustanovení o časové působnosti ve spojení s odlišnou délkou promlčecí lhůty dle ustanovení § 34 odst. 1 nového TrZ⁹⁸, praxe ukázala alespoň částečně jiný přístup, a proto v některých autorkou zmíněných konkrétních případech došlo k zastavení trestního stíhání jako nepřípustného dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) TrŘ, tedy z důvodu jeho promlčení. Poslední přerušení promlčení dle příslušného rozhodujícího orgánu totiž nastalo s přihlédnutím k novému trestnímu zákoníku dříve, než nařízením hlavního líčení (typicky podáním obžaloby), a následné nařízení hlavního líčení již nelze zohlednit, neboť nová úprava je pro pachatele dle ustanovení § 2 odst. 1 nového TrZ příznivější, dle soudu pak „nelze přihlížet k úkonům (nařízení hlavního líčení), které byly učiněny do účinnosti nového trestního zákoníku, protože by to znamenalo současnou aplikaci různých znění trestního zákona na tentýž čin, což je

⁹⁸ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 382.

nepřípustné“, nelze totiž trestnost skutku posuzovat částečně podle jednoho zákona účinného v době spáchání tohoto trestného činu a částečně dle zákona účinného v době rozhodování. Názor Nejvyššího soudu, ať už v podobě sjednocujícího stanoviska či judikatury, k této problematice chybí, a proto tak v praxi dochází, stejně jako v případě přístupu k řešení „zanikajících“ trestných činů (viz výše), k nejednotnému postupu orgánů činných v trestním řízení, lze proto s autorkou souhlasit, že i v tomto případě by bylo třeba postup orgánů činných v trestním řízení sjednotit.

15.4. Počátek běhu promlčení

Ustanovení § 34 odst. 2 nového TrZ stanoví, že promlčecí doba počíná běžet u trestných činů, u nichž je znakem účinek anebo u nichž je účinek znakem kvalifikované skutkové podstaty, od okamžiku, kdy takový účinek nastal, u ostatních trestných činů počíná běžet promlčecí doba od ukončení jednání. Kratochvíl⁹⁹ si v tomto případě všímá zvláštního paradoxu, že podle okamžikem spáchaného jednání bude určeno, který z příslušných zákonů použít pro posouzení podmínek trestnosti tohoto činu, tedy včetně podmínek promlčení této trestnosti, tyto ovšem zároveň nebude možné brát v potaz, protože o tom, které podmínky promlčení zvažovat, včetně počátku a délky promlčecí doby, rozhodne až zákon účinný v době, kdy nastanou následky poruchového deliktu.

Nabízí se tedy otázka, zda by na stejném principu nemohlo dojít k rozdělení trestných činů z hlediska doby spáchání trestného činu, tedy že by u trestných činů, u nichž je znakem účinek, nebyl trestný čin spáchán až okamžikem vzniku účinku, zatímco u ostatních trestných činů by dobou spáchání trestného činu bylo ukončení jednání pachatele.

⁹⁹ Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 113, tam příslušná poznámka pod čarou.

16. Závěr

Roky 2009 a 2010 přinesly s novým trestním zákoníkem i celou řadu situací, které je třeba v praxi denně řešit. Některé z nich se týkají i časové působnosti nového kodexu, tedy principů, které mají za to, že jsou stále konfrontovány dva rozsáhlé kodexy trestního práva, ačkoliv jeden z nich již není platný, ale díky své příznivosti pro pachatele trestných činů, spáchaných za jeho účinnosti, je stále „udržován při životě“.

Z pohledu teorie časové působnosti je zásadní vymezení doby spáchání trestného činu, která je s konečnou platností stanovena okamžikem, kdy pachatel jednal a nikoliv následkem, odpadly tak neshody, které se vykytovaly jak v teorii, tak v praxi.

Samostatnou otázkou roku 2009 pak byl přístup k tzv. „zanikajícím“ trestným činům, který ještě před počátkem účinnosti nového zákona znamenal od některých orgánů činných v trestním řízení snahu o specifický přístup k nim při snaze o respekt jak názoru zákonodárce o tom, že tyto činy by již neměly býti trestné, tak zároveň i jeho jiného názoru, že po dobu legisvakance je stále nutno je stíhat.

I když si problematika stíhání "zanikajících" trestných činů nevysloužila tak velkou mediální pozornost jako například v případě hromadného propouštění vězňů drobných krádeží, přesto mám za to, že snaha o nalezení způsobů zrychlení, zefektivnění a především zkvalitnění justice je stálá a i vyřešení tohoto dílčího problému k ní může výrazně přispět.

Ve své práci jsem poukázal na problém, který u některých jednotlivců v rámci justice, kteří stíhání zanikajících trestných činů v legisvakanci lhůtě považují za nesmyslné, vyvolal snahu o poctivé a konformní řešení. Na jiných místech naopak daná situace nebyla považována za problematickou s poukazem na to, že pokud je ustanovení účinné, má se trestat. Pro tento názor samozřejmě existuje řádné zákonné zdůvodnění, ale nelze s ním z pohledu procesní ekonomiky a hospodárnosti trestního řízení a nakonec i z pohledu logického uvažování bez výhrady souhlasit.

Lze poukázat i na zamyšlení se některých soudců, se kterými jsem možnost komunikovat, nad celým systémem justice, kdy se na soudce kladou nároky především ohledně kvantity jejich práce na úkor kvality (důkazem koneckonců může být i nastíněný přístup k řešení „zanikajících“ trestných činů). Toto je ovšem již téma na jinou práci.

Můj příspěvek byl mohl být do budoucna podnětem dalších diskuzí na toto téma, neboť ačkoliv v blízké budoucnosti s největší pravděpodobností nedojde k přijetí zcela nového kodexu trestního práva hmotného, lze i u nového trestního zákoníku do budoucna (bohužel) očekávat jeho četné novelizace (stejně tak zákonů, na které tento ve svých ustanoveních odkazuje), takže se může stát, že se objeví opět jednání, které již zákonodárce nepovažuje za trestné, ale u kterého běží legisvakanční lhůta¹⁰⁰.

Rozhodně si tak nemyslím, že rok 2009 byl na dlouhou dobu posledním, ve kterém orgány činné v trestním řízení musely této situaci čelit. Lze jen doufat, že do budoucna ji zohlední i zákonodárce.

S ostatními problémy nastíněnými v kapitole 15 se praxe, jak předpokládám, brzy vypořádá sama ustálenou judikatorní činností, nejlépe ze strany Nejvyššího soudu.

¹⁰⁰ Zde by bylo možno doporučit uplatnění zvláštního postupu dle ustanovení § 3 odst. 3 věta druhá zákona o Sbírce zákonů, tedy že vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek účinnosti, nejdříve však dnem vyhlášení.

Seznam literatury

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku č. 40/2009 Sb.

Knihy:

Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008.

Červený, Z., Šlauf, V., Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textů souvisejících předpisů. 16. vydání. Praha: Linde, 2009.

Fenyk, J., Hájek, R., Stříž, I., Polák, P. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestně právními předpisy a judikaturou. 1.díl, Trestní zákoník. Praha: Linde, 2010.

Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009.

Chmelík, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: Linde Praha, a.s., 2009.

Chmelík, J. Rukověť trestního práva hmotného a procesního. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2009.

Jelínek, J. (ed.) O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny. Praha: Leges, 2009.

Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2007.

Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.

Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 3. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2008.

Jelínek, J. a kol. Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou – 1. vydání podle stavu k 1.1.2010. Praha: Leges, 2009.

Jelínek, J., Melicharová, D. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004.

Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z.: Rozhodnutí ve věcech trestních. 2. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Leges, 2008.

Klíma, K. a kol., Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005.

Kolektiv autorů. Trestný zákon. Komentár k zákonu z 12. júla 1950, č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb. Bratislava: Osveta, 1959.

Kratochvíl, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009.

Kuchta, J. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Mates, P. a kol. Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008.

Matys, K. a kol. Trestní zákon. Komentář I. Část obecná. Praha: Panorama, 1980.

Milota, A. Působnost zákonů trestních. Díl I. Bratislava: Univerzita Komenského, 1922.

Mirička, A. Trestní právo hmotné. Část obecná i zvláštní. Praha: Typus, 1934.

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007.

Novotný, F. a kolektiv. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

Novotný, F. a kolektiv. Trestní zákoník 2010. Komentář. Praha: EUROUNION, 2010.

Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a.s., 2007.

Novotný, O., Vanduchová, M. a kol. Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha: ASPI, a.s., 2007.

Novotný, O., Vanduchová, M., Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.

Pavlíček, V., Hřebejk, J., Knapp, V., Kostečka, J., Sovák, Z. Ústava a ústavní řád České republiky. 2. díl: Práva a svobody. Praha: Linde Praha, a.s., 1995.

Prouza, D. Trestní zákoník. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: Orac, s.r.o., 2002.

Sládeček, V. Obecné správní právo. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009.

Solnař, V. Trestní právo hmotné. Část obecná. Praha: Knihovna sborníku věd právních a státních, 1947.

Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009.

Šámal, P. Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006. Vydání první. Praha: C.H. Beck, 2006.

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004.

Šámal, P., Válková, H., Sotolář, A., Hrušáková, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2007.

Tolar, J. Trestní zákon a předpisy související. Praha: Orbis, 1971.

Odborné články:

Beran, K. *Zpětná působnost nového trestního zákoníku na trestné činy spáchané před 1.1.2010*. Bulletin advokacie, 2009, č. 10, str. 42.

Drašík, A. *K časové působnosti nového trestního zákoníku*. Trestní právo, 2010, č. 4, str. 20.

Gřivna, T. *Imunity podle vnitrostátního práva z pohledu trestního práva*. Trestněprávní revue, 2006, č. 3, str. 65.

Gřivna, T. *Zásada rychlosti v trestním řízení, právo na projednání věci v přiměřené lhůtě a některé důsledky jejich porušení*. Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám. 1. vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2006, str. 17.

Hořák, J. *Časová působnost trestních zákonů a zrušení trestu smrti*. Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 50.

Kněžínek, J. *K maření výkonu úředního rozhodnutí řízením bez řidičského oprávnění podle nového trestního zákoníku*. Trestněprávní revue, 2009, č. 7, str. 197.

Kratochvíl, V. *„Zrcadlo prvních třiceti šesti...“ (paragrafů obecné části nového trestního zákona České republiky – 2002)*. Trestněprávní revue, 2003, č. 1, str. 1.

Kučera, P., Ptáček, M. *K Některým důsledkům účinnosti trestního zákoníku z pohledu časové působnosti trestních norem*. Trestní právo, 2009, č. 12, str. 3.

Kučera, P., Ptáček, M. *Několik nepodstatných úvah na novém trestním zákoníkem*. Trestní právo, 2010, č. 2, str. 3.

Polmová, O. *Otázka promlčení trestní odpovědnosti a přerušení promlčecí doby v návaznosti na změnu právní úpravy v důsledku nabytí účinnosti nového trestního zákoníku*. Trestněprávní revue, 2010, č. 8, str. 251.

Říha, J. *Trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d trestního zákona*. Bulletin advokacie, 2007, č. 1, str. 30.

Vondruška, F., Růžička, M. *K novým pravidlům pro řidiče a jejich trestnímu (a nejen trestnímu) postihu ve světle novely provedené zákonem č. 411/2005 Sb.* Trestněprávní revue, 2006, č. 10, str. 299.

Anglický název práce

Time Applicability of the Criminal Law and Some of its Selected Problems in Practice

Klíčová slova

Časová působnost trestních zákonů – Time Applicability of the Criminal Law

Abstract

The essay is taking through the current problems with the time applicability of the criminal (penal) law in the Czech republic, especially with the view of new Criminal Code no. 40/2009, which has taken place on 1st January 2010 (but the new Criminal Code was in progress for several years).

The theoretical part of the essay is about the basic questions of the criminal (penal) law's time applicability, the sources of the law (both national and international) from the past and present, also the basic theoretical insights into the time applicability and finally its current adaptation in the Czech law system and the changes brought by the new Criminal Code.

The most significant and serious change in the Criminal Code regarding to the time applicability is to be able to establish the exact time of the criminal act. The previous absence of this adjustment in the Criminal Code no. 140/1960 have caused disagreements between the theory and the judicature, whether the actual time of the criminal act is once the crime has been accomplished or when the criminal act has been committed. The new Criminal Code have uniquely determined this to be once the criminal act has been committed which means no future disagreements with that issues.

The practical part of the essay is describing and dealing with problems immediately concerned with the time applicability of the new Criminal Code. It is the mainly regarding so-called „expirable“ criminal acts: the acts that are subsiding after the new Criminal Code have taken place, but despite of this they are during *vacatio legis* of the new Criminal Code still prosecuted, the author does not believe this to be the right solution, and therefore delivers the listings of the Police, Prosecution and Court's approaches to this dilemma, judging them but at the same time is offering future solutions, all this with particular reference to the offence of driving without a licence (a typical example of that „expirable“ criminal acts).

The author is also briefly covering other problems related to the time applicability of the new Criminal Code in practice: commutation under the minimum sentence, the question of limitation the criminal liability and the others.